Tweede Kamer der Staten-Generaal 2

Vergaderjaar 2014–2015

32 140 Herziening Belastingstelsel

Nr. 8 HERDRUK[1]

VERSLAG VAN EEN RONDETAFELGESPREK

Vastgesteld 9 april 2015

De vaste commissie voor Financiën heeft op woensdag 25 maart 2015 gesprekken gevoerd over **keuzes voor een beter belastingstelsel**. Van deze gesprekken brengt de commissie bijgaand stenografisch verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Financiën,
Duisenberg

De griffier van de vaste commissie voor Financiën,
Berck

[1] Dit Kamerstuk is ook abusievelijk verschenen als Kamerstuk 32 140, nr. 9 wat hiermee komt te vervallen

kst-32140-8
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2015

Voorzitter: Duisenberg
Griffier: Van den Eeden

Aanwezige leden: Bashir, Tony van Dijck, Dijkgraaf, Duisenberg, Groot, Klaver, Van Klaveren, Klein, Koolmees, Neppérus, Nijboer, Omtzigt en Van Vliet.

Aanvang 10.03 uur.

Blok 1. Gesprek met:

- Hans Biesheuvel, ONL
- Cees Oudshoorn, VNO-NCW
- Annemarie van Gaal
- Willem Vermeend
- Leo Hartveld, FNV
- Maurice Limmen, CNV

De **voorzitter**: Goedemorgen. Ik open dit rondetafelgesprek van de vaste commissie voor Financiën over de keuzes voor een beter belastingstelsel. Ik heet de genodigden van harte welkom. Er zijn drie blokken. Het eerste blok zal duren tot 11.10 uur. Ieder blok zal op dezelfde manier zijn opgebouwd. De genodigden wordt gevraagd om een korte inleiding van ongeveer twee minuten te geven. Ik zie de genodigden knikken, dus dat gaat helemaal goed komen. Gegeven het grote aantal Kamerleden en de grote belangstelling voor dit onderwerp mogen de Kamerleden slechts één vraag stellen. Ik vraag de genodigden om de vraag eerst op te schrijven, want de Kamerleden zullen zeggen aan wie van hen de vraag gesteld wordt. Vervolgens worden de vragen beantwoord en tot slot zien we hoeveel tijd er nog over is voor de rest van het blokje.
Ik vraag de genodigden om eerst, ook voor de mensen op de tribune, te vertellen wie ze zijn en wie ze vertegenwoordigen. Als eerste is het woord aan de heer Biesheuvel.

De heer **Biesheuvel**: Goedemorgen. Ik ben Hans Biesheuvel van ONL voor Ondernemers. Wij hebben zes bondige punten voor een beter belastingstelsel. In de eerste plaats wil ik graag de crisisbelasting terug. In het Kunduzakkoord en op andere momenten is er een beroep gedaan op ondernemers, via de btw-verhoging, de accijnsverhogingen en de lastenverhogingen, waarvan de kosten, volgens de Macro Economische Verkenning, tot zo'n 28 miljard optelden. Tijdens de campagne hebben we gehoord dat Nederland weer in de kopgroep van economische groeiers zit en dat het tekort meevalt. Het is dus tijd om ondernemers terug te betalen, en daarom wil ik de crisisbelasting voor de komende jaren graag terugdraaien. Zij is in het kader van het Kunduzakkoord in twee à drie dagen afgesproken, dus kan men ook in twee à drie dagen beslissen om haar terug te draaien.
In de tweede plaats zal het niet verbazen dat wij, zoals iedereen, graag de lasten op arbeid willen verlagen, en dan vooral het werkgeversdeel. Natuurlijk zijn wij er niet op tegen als burgers meer te besteden hebben – daar zijn wij zeer groot voorstander van – maar vooral willen wij graag het werkgeversdeel structureel verlagen. Naast de lasten wil ik graag spreken over het risico van het werkgeverschap, dat voor heel veel kleine ondernemers te groot is geworden om mensen in dienst te kunnen nemen. Ik zie dat als een zeer grote blokkade bij het herstellen van de werkgelegenheid.
Ons derde punt is: durf te differentiëren. Wij willen graag een lichter regime voor kleine ondernemers – fiscaal en qua risico – met name voor ondernemers tot tien medewerkers. Het is bekend dat nieuwe banen bij starters, bij kleine bedrijven, bij familiebedrijven ontstaan. Van dit soort bedrijven is de laatste jaren veel gevraagd. Met name zou ik het werkge-

verschap aantrekkelijker willen maken door een enorme stap voorwaarts te zetten in de richting van een regime voor ondernemers dat fiscaal lichter en risico-light is.
Het vierde punt is het eigen vermogen en het vreemd vermogen. De afgelopen jaren is in Nederland het aantrekken van vreemd vermogen enorm gestimuleerd. Voor een betere weerbaarheid, ook in het mkb, zal de eigenvermogenskant in de komende jaren een veel belangrijkere rol gaat spelen. Daarvoor is het noodzakelijk dat eigen vermogen en vreemd vermogen fiscaal op gelijke wijze worden behandeld. Als je nu eigen vermogen in je bedrijf stopt, word je eigenlijk twee keer gepakt. Ik zou daar dus zeker heel veel aandacht voor willen vragen. Voor de weerbaarheid van het Nederlandse bedrijfsleven is dat een ongelooflijk belangrijk onderwerp.
In de vijfde plaats zou ik graag de vele stimuleringsregelingen op het gebied van innovatie willen moderniseren. Ik zeg niet dat de ene regeling eraf moet en de andere erbij, maar het adagium zou moeten zijn dat «klein het nieuwe groot is», oftewel: moderniseer al die regelingen, zodat vooral de starters, de familiebedrijven, de kleine bedrijven blijvend innoveren. Ik ben al 30 jaar ondernemer. Ik ben 's ochtends nog nooit opgestaan met de gedachte: ik ga vandaag eens een potje innoveren. Dat moet je blijven doen, en daarvoor is het nodig dat we de regelingen innoveren.
Tot slot wil ik een nieuwe grondslag introduceren. We kennen twee grondslagen, de ondernemersgrondslag en de werknemersgrondslag. Wij pleiten voor een derde pijler, een pijler voor zelfstandige professionals, vaak aangeduid als zelfstandigen zonder personeel. Het werkt niet meer om mensen gedwongen tot ondernemer of werknemer te maken. Als fiscaal regime hebben we een tussenvariant nodig. Wij hebben daar vergaande ideeën over, die ik graag later toelicht.

De heer **Oudshoorn**: Mijn naam is Cees Oudshoorn. Ik zit hier namens VNO-NCW en MKB-Nederland. Wat moet het doel zijn van de hele operatie? Dat is het belangrijkste punt. Wat ons betreft moet het stimuleren van groei en het creëren van banen het doel zijn. Daar heeft Nederland namelijk dringend behoefte aan. Volgens het Centraal Planbureau gaat het bedrijfsleven de komende jaren voor 150.000 mensen nieuw werk creëren. Dat is onvoldoende om de werkloosheid terug te dringen. Er is enorm veel verborgen werkloosheid in Nederland. Er moeten dus banen bij komen. De doelstelling van 100.000 banen van het kabinet kan niet een doelstelling zijn voor 2060, op basis van het stimuleren van het arbeidsaanbod, maar moet een doelstelling zijn voor de komende jaren, om daarmee de werkloosheid terug te dringen. Daar begin ik mee. Daaraan moet alles wat de Kamer doet, worden afgemeten. Dat betekent dat de lasten voor werkenden moeten worden verlicht. Het helpt niet als het btw-tarief, milieubelastingen en lokale belastingen eerst verhoogd worden, zoals de afgelopen jaren veelvuldig is gebeurd, en die belastingen vervolgens terug worden gegeven. Dat veroorzaakt vooral koopkrachtverlies. U geeft het namelijk terug aan werkenden en u neemt het van iedereen. Dat leidt tot koopkrachtverlies, vooral bij niet-werkenden: uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden. Dat is wat u aan het doen bent. Wij kiezen daar niet voor. Wij kiezen voor een rechtstreekse lastenverlichting voor werkenden. Als u de btw zou verhogen, zou u bovendien specifieke sectoren het leven onmogelijk maken. U gaat dat vanzelfsprekend niet doen, maar als u dat zou doen, zou u eerst banen afbreken om ze vervolgens met lastenverlichting voor werkenden weer op te bouwen. Dat is niet zinvol. Wij zeggen: bied op de langere termijn perspectief voor rechtstreekse lastenverlichting aan werkenden. Het streven naar een tarief voor de loon- en inkomstenbelasting van 35% tot € 100.000 en van 45% daarboven zou het perspectief op de langere termijn kunnen zijn. Dat is niet in een paar jaar gerealiseerd.

Dat is een perspectief voor de langere termijn, waar u alvast naartoe zou kunnen werken in de komende twee jaar.
Het is dus essentieel dat wij in de komende tijd werkgelegenheidsbevordering vooropstellen. Wij zien dus ook niet veel in fiscaal participatiebeleid. Daar heeft het Centraal Planbureau een document over aangeboden. Dat is op dit moment de verkeerde afslag voor de economie. Wel zien wij dus wat in het verlagen van de loon- en inkomstenbelasting. Daarvoor moeten stappen worden gezet. In het verlengde daarvan moeten we tot vereenvoudiging komen. Allereerst moet de vraag naar arbeid worden gestimuleerd en vervolgens moeten toeslagen en heffingskortingen worden vereenvoudigd; ook de vakbeweging vraagt om vormen van vereenvoudiging op dat vlak. Dat moet dus wel worden teruggeploegd naar de mensen die aan het werk zijn of die gaan werken. Dat is een goede balansverkorting. Dat zouden we vervolgens moeten doen. Maar allereerst moeten er banen worden gecreëerd. Het heeft geen zin om het arbeidsaanbod te stimuleren als de banen er niet zijn. Dat is het belangrijkste punt. Laat ik het daar even bij houden; ik heb nog andere punten.

Mevrouw **Van Gaal**: Mijn naam is Annemarie van Gaal. Ik heb me in mijn stuk beperkt tot een bepaalde groep in de samenleving, de absolute onderkant van de samenleving. Ik kom vrij regelmatig bij mensen die in de financiële problemen zitten of zich echt aan de onderkant van de samenleving bevinden. We willen een participatiemaatschappij, maar dat betekent dat iedereen moet kunnen meedoen. Dat is nu niet het geval, want het fiscale regime dempt iedere ambitie aan de onderkant van de samenleving. Ik zal twee heel korte anekdotes vertellen. Ik kom bij mensen die net uit de schuldsanering zijn gekomen en drie jaar lang op een houtje hebben gebeten. De bewindvoerder heeft alle geldzaken overgenomen en alle inkomsten zijn naar de schuldeisers gegaan. Na drie jaar komen ze uit de schuldsanering, kunnen ze weer hun leven oppakken en met een schone lei beginnen. Alleen, ze krijgen dan een aanslag van de Belastingdienst van € 10.000 vanwege onterecht ontvangen toeslagen gedurende de periode dat ze in de schuldsanering hebben gezeten. Die toeslagen hebben zij niet ontvangen; die zijn bij de bewindvoerder terechtgekomen. Alleen, als burger blijf je verantwoordelijk voor het doorgeven van de juiste informatie aan de Belastingdienst. Mijn ervaring is dat bewindvoerders ook overdag slapen. Niemand heeft ze daar dus op gewezen.
Ik kan tientallen voorbeelden geven waar het misgaat, maar ik noem er nog één. Mijn tweede korte verhaal gaat over bijstandsmoeders. Ik probeerde een groep van twintig bijstandsmoeders te helpen om een toekomst met een betaalde baan op te bouwen. Dat is me niet gelukt. Ik kreeg geen enkele bijstandsmoeder zover om de schouders eronder te zetten. Ik zou immers de beroepsopleiding betalen, ik zou hun coach zijn, ik zou hen helpen met het betalen van oppasgeld; ik zou kortom alles betalen. Ik kreeg niemand zover om de schouders eronder te zetten en om echt te gaan werken aan een toekomst met een betaalde baan, omdat ze het allemaal veel te goed hadden. Toen ben ik eens in de cijfers gedoken en heb ik ontdekt dat een gemiddelde bijstandsmoeder in Amsterdam inclusief alle toeslagen en gemeentelijke regelingen € 2.200 à € 2.300 krijgt. Dit terwijl haar twee kinderen op de middelbare school zitten en ze dus kan gaan werken. Nu wordt het ietsje rechtgebreid, maar niet voldoende. Bij een fulltimebaan kun je dan nog iets van € 120 bijverdienen. Dat is gewoon te weinig.
Die participatiemaatschappij moet er gewoon komen. Ik pleit er dus voor om alle toeslagen en al dit soort idiote regelingen af te schaffen. Maak ook het leven voor mensen aan de onderkant van de samenleving makkelijker, want zij hebben een oneindig ingewikkelder leven dan wij met zijn allen. Zij moeten plotseling weten wat een exploot is, wat een beslagvrije voet is, waar CVZ voor staat. Maak het makkelijker, doe niet meer aan

toeslagen en heffingen, kort de eerste € 5.000 die ze zelf verdienen niet op de uitkering, zodat ze het geld dat ze normaal aan toeslagen zouden krijgen, zelf kunnen bijverdienen. Natuurlijk is er een groep in de samenleving die dat niet kan, door ziekte enzovoorts. Daar moeten we het pgb misschien ietsje voor uitbreiden, maar dat gaat via de Sociale Verzekeringsbank. Ik pleit er dus voor om de eerste € 5.000 per jaar niet te verrekenen met de uitkering en de eerste € 10.000 inkomen belastingvrij te houden. Dat zorgt ervoor dat ieder gewerkt uur, zeker voor de onderkant van de samenleving, ook daadwerkelijk loont en dat moeders die nu niet eens een parttimebaantje zoeken, dat dan wel gaan doen, waardoor ze makkelijker in het arbeidsproces instromen als de kinderen ouder zijn. Mijn pleidooi is er dus op gericht om de onderkant van de samenleving ambitie te geven en te laten participeren.

De heer **Vermeend**: Dank u wel, voorzitter. Hartelijk dank voor de uitnodiging. Het komt me allemaal bekend voor. De belastingherziening komt me ook bekend voor. Ik heb alle stukken nog eens grondig doorgenomen. Ik ben tot de conclusie gekomen dat ze ongeveer hetzelfde zeggen als in het jaar 2000. Alles komt weer terug. De vermogensbelasting komt weer terug, de verbreding komt weer terug, het uniforme btw-tarief komt weer terug, zelfs de belastingvrije som komt weer terug. Ook de verhoging van de vennootschapsbelasting en een belastingtarief van 60% komen weer terug. Kortom, alles is weer aanwezig.
Ik ga niet in op al die voorstellen, maar mijn voorstel zou zijn: neem de tijd. De ervaring leert dat je minimaal drie jaar nodig hebt om zo'n gigantische herziening door te voeren, van de advisering via de behandeling in de Tweede Kamer tot de behandeling in de Eerste Kamer. Neem vooral de tijd en wees heel zorgvuldig. Je maakt een stelsel namelijk voor de langere termijn.
Voorts wil ik wijzen op het feit dat het stelsel internationaal gericht moet zijn. Al in mijn tijd moest je ervoor zorgen dat je internationaal concurrerend bleef. De doelstelling, zoals voor mij verwoord door de heer Oudshoorn, moet zijn: arbeidsplaatsen, arbeidsplaatsen, arbeidsplaatsen en nog eens arbeidsplaatsen. De komende decennia heeft Nederland een gebrek aan arbeidsplaatsen. Dat heeft ook te maken met technologie, met digitalisering et cetera. Richt je stelsel dus ook in op de nieuwe samenleving, op de Economie 4.0. Die is digitaal, met nieuwe technologie. Daar is het huidige stelsel niet tegen bestand. We denken nog weleens dat we dingen kunnen realiseren, maar als ik om me heen kijk in de wereld, is het heel simpel: digitalisering is grensoverschrijdend. Het stelsel zal grensoverschrijdend dus in ieder geval haalbaar, consistent en solide moeten zijn.
Gezien de ontwikkelingen van de afgelopen periode zou het kabinet moeten volstaan met een goede notitie, met alles erop en eraan. Elke partij heeft zijn eigen wensjes en opvattingen. Dat was in mijn tijd ook al zo; dat blijft allemaal hetzelfde. Zet dat allemaal op papier, met alternatieven. En maak het dan gereed voor het volgende kabinet. Dan kan de kiezer er ook over oordelen. Dat vind ik veel sportiever. Laat elke politieke partij in haar politieke programma haar eigen stelsel neerzetten. Dan hebben we straks een leuk verkiezingsdebat. Dat is nuttig en dan hebben de politieke partijen de komende jaren ook wat te doen. Dan kan iedereen laten zien hoeveel arbeidsplaatsen er worden gecreëerd. Mensen die het willen vergroenen, kunnen het vergroenen. Dat levert ook weer arbeidsplaatsen op. De ervaring leert wel dat verschuiven weinig oplevert. Dat blijkt ook uit de huidige modellen van het Centraal Planbureau. Wie dus heel veel wil verschuiven, zal teleurgesteld zijn.
In internationaal opzicht komt daar een groot probleem bij. We zitten vast aan Europese regels en we hebben last van grensoverschrijdende effecten. Als je een en ander dus wilt gaan veranderen, kijk dan vooral naar arbeid. Waar wordt arbeid gecreëerd? Dat weten we inmiddels ook.

Daarover zijn talloze onderzoeken verschenen; die zijn ook in de Kamer ingediend. De komende tien à vijftien jaar worden de meeste arbeidsplaatsen gecreëerd bij bedrijfjes met minder dan tien werknemers. Daar komt de werkgelegenheid vandaan. Tegelijk blijkt uit alle cijfers dat de lastendruk op arbeid vooral een premie-effect is. Het is puur een socialepremie-effect. In vergelijking met het buitenland zijn wij een gematigd land qua belastingdruk, zoals wij in alles gematigd zijn. De grote druk zit «m uiteindelijk in de premie-effecten. Daar schuilt het grote probleem.
Dat was mijn advies, mijnheer de voorzitter. Ik wens u heel veel succes.

De **voorzitter**: Dat wordt ter harte genomen.
Het woord is aan de heer Hartveld.

De heer **Hartveld**: Mijn naam is Leo Hartveld. Dank voor de uitnodiging. De FNV wil de € 1.000 terug die werkenden meer betalen sinds de vorige belastingherziening. Ik zal dat toelichten. De heer Vermeend zei al dat ten tijde van de laatste herziening van het belastingstelsel, die van 2001 dateert, dezelfde doelstellingen werden genoemd, zoals verbreding, versterking van de grondslag, bevordering van de werkgelegenheid, versterking van de concurrentiekracht, verlaging van de lastendruk, vereenvoudiging et cetera. Het klinkt ons niet onbekend in de oren wat u en uw collega's de laatste weken over de belastingherziening zeggen. De FNV is voor een belastingherziening die banen oplevert, maar die ook eerlijk is. Dat ziet op drie punten.
Het eerste punt is een eerlijke verdeling tussen werkenden en bedrijven. In 2001 leverde de vennootschapsbelasting 15% en de loon- en inkomstenbelasting 25% van de totale belastinginkomsten op. Vorig jaar was die verhouding 9% uit vennootschapsbelasting tegen 32% uit loon- en inkomstenbelasting. Bedrijven betalen ondanks een winststijging van 40 miljard in 2001 naar 60 miljard in 2012 ongeveer een gelijk bedrag aan vennootschapsbelasting. Dat is het nettoresultaat van de vorige belastingherziening geweest. Wat ons betreft is dat niet uit te leggen aan de werkenden die een beperkte koopkrachtstijging hebben gehad, maar wel een groter deel van de belastingopbrengsten van de overheid hebben moeten ophoesten. Dat scheelt hun ongeveer € 1.000 per jaar aan besteedbaar inkomen. De herziening moet op dit punt gerepareerd worden. Wij pleiten dan ook voor het herstel van een behoorlijk niveau van zowel het normale als het verlaagde tarief van de vennootschapsbelasting.
Daarmee kom ik bij het tweede punt, eerlijk betalen. Bedrijven moeten de belasting die ze verplicht zijn te betalen, ook daadwerkelijk betalen. Daarvoor is strenger toezicht en strengere controle nodig. Wij pleiten al geruime tijd voor versterking van de Belastingdienst om dit te realiseren, zodat ondernemingen jaarlijks bezoek kunnen krijgen en gecontroleerd kunnen worden, en niet, zoals nu het geval is, eens in de 30 jaar. Dat lijkt wel op de voormalige Arbeidsinspectie, die ook niet veel vaker langskwam. Eerlijk betalen betekent ook dat de mogelijkheden om belasting te ontwijken, ingeperkt moeten worden. Dat moet op Europees, en het liefst op internationaal niveau, worden georganiseerd. Echter, de Nederlandse overheid moet daar wel het hare aan bijdragen en het voortouw in nemen. Het voorzitterschap van Nederland van de EU in 2016 is daartoe een goede gelegenheid. Verder moeten we zelf het goede voorbeeld geven, zodat we niet meer als het belastingparadijs voor multinationals worden gezien, zoals dat nu wel het geval is. Winsten die in een land worden gerealiseerd, behoren in dat land te worden belast, tegen een behoorlijk tarief. We staan daar gelukkig niet alleen in, want ook in de Verenigde Staten en elders in de EU klinkt dit pleidooi. In dit kader werken wij onder andere samen met Oxfam Novib, om internationaal een eerlijke belastingheffing te realiseren.

Het derde punt ziet op de verdeling van inkomens en vermogens. Uit het staatje in de paper van VNO-NCW, dat is overgenomen uit stukken van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, is af te lezen dat de marginale druk boven de € 100.000 inkomen daalt tot 50%, terwijl het marginale tarief daarboven 60% is; dat zijn de belastingen en de premies. Wij pleiten ervoor dat het hogere belastingtarief teruggaat naar 60% boven de € 100.000. Voor lage en middeninkomens moeten via een hogere arbeidskorting, een algemene heffingskorting en een gerichte verhoging van de inkomensafhankelijke combinatiekorting de lasten juist worden verlaagd, zodat de verpleegkundige, de politieagent, de secretaresse en de operator meer geld overhouden. Het mooie is dat de werkgelegenheid volgens het model van het Centraal Planbureau dan ook met een fors aantal banen – meer dan 100.000 – kan toenemen.
Tot slot moet de belasting op grote vermogens – meer dan € 500.000 vrij vermogen – omhoog, omdat die vermogens sterk groeien. «Dagobert-ducktaks» was het «Woord van het Jaar 2014». Laat het in 2015 de maatregel van het jaar zijn. Dat betekent een tarief van 2,4%; 60% van het rendement van 4%.

De heer **Limmen**: Voorzitter. Dank voor de gelegenheid om hier in de richting van de politiek te kunnen aangeven wat het CNV belangrijk vindt bij de herziening van het belastingstelsel. Wij onderscheiden grofweg vier doelen. We hebben daarover een mooie notitie ingeleverd. Wat in de notitie staat, zal ik dus niet in heel snel tempo proberen voor te lezen. Ik haal er een paar highlights uit.
Het eerste doel is de aanpak van de werkloosheid. Wijn zijn natuurlijk voor een verlaging van de lasten op arbeid. Wij zetten daarbij in op een verschuiving naar consumptie; daarbij gaan wij dus uit van één btw-tarief. Ook hebben we het over de verschuiving van de lastendruk naar vermogen. Daar hebben we een voorstel over ingediend. Ik zal dat hier niet allemaal herhalen. We horen vaak een en ander terug over het effect van de huidige belastingheffing op vermogen. Draagvlak is immers ook belangrijk bij belastingheffing. Je hebt een spaarrekening waar je helemaal geen rente op krijgt en dan word je toch flink aangeslagen voor wat betreft het fictieve rendement. Dat is een van de meest impopulaire maatregelen, zo krijgen wij te horen. Onze achterban bestaat uit mensen met een keurige spaarrekening; die heb ik zelf trouwens ook. Je vraagt je af hoe het kan dat er wordt uitgegaan van een rendement van 4%, terwijl je dat een jaar lang niet haalt. Ik geef alleen maar mee dat dat een van de dingen is waarvan ik het heel mooi zou vinden als dat op een andere manier geregeld zou kunnen worden. Wij doen zelf een voorstel voor het reëel rendement. Ik zou zeggen: kijkt u daar nog eens naar.
Het tweede doel dat wij graag gerealiseerd zouden willen zien, is dat de arbeidsmarkt beter functioneert en dat mensen meer doen aan scholing en het ontwikkelen van hun talenten. Dat is de komende jaren een belangrijk thema voor het CNV. Daarom pleiten wij ervoor om het geld dat mensen besteden aan scholing, fiscaal vrij te stellen. Daarmee geven wij aan mensen heel expliciet het signaal af om aan scholing te doen en daar hun eigen verantwoordelijkheid in te nemen, juist in het licht van de snel veranderende economie, waar andere sprekers het ook al over hadden.
Mijn derde punt, de eerlijke verdeling van de lasten, heeft te maken met zzp'ers. Van veel mensen in onze achterban die langdurig zzp'er zijn, vragen wij ons af of dat echt ondernemers zijn. Wij moeten de discussie aangaan over de verdeling van de fiscale lasten, en daar ook het zzp-schap bij betrekken, als we in dit land een sociaal stelsel overeind willen houden.
Voor mijn laatste punt grijp ik wederom terug op onze praktijk van alledag. Het CNV doet natuurlijk aan belastingzittingen. Het is hoognodig dat het makkelijker wordt, want zo langzamerhand is het niet meer te doen. Dat krijgen we ook heel direct van onze vrijwilligers terug, zeker

vanwege al dat gedoe met die verschillende toeslagen. Daarom zijn wij ervoor om de toeslagen tot een huishoudengebonden toeslag terug te brengen, zodat het stelsel eenvoudiger wordt. Dat laatste is niet alleen handig op een belastingzitting van het CNV, maar is ook handiger voor het draagvlak van het systeem.

De **voorzitter**: Ik dank de gastsprekers voor hun inbreng. Elk Kamerlid mag één vraag stellen en ik verzoek hen om die vraag aan één gastspreker te richten.
Als eerste is het woord aan de heer Van Vliet.

De heer **Van Vliet** (Van Vliet): Voorzitter. Ik dank de gastsprekers voor hun inleiding. Mijn vraag is voor de heer Vermeend. In het kader van de scheiding van hoofdzaak en bijzaken kom ik bij het meest genoemde thema in het kader van de aangekondigde belastinghervorming, namelijk het draaien aan de tariefknoppen. De lasten op arbeid moeten namelijk omlaag. Dat zal dan vooral via de inkomstenbelasting en de loonheffing gaan; al is het vooral een premiekwestie, hoor ik hier. Daarnaast is er de btw-knop om de belasting op consumptie mee op te schroeven. Als dat de hoofdzaak is, dan is mijn vraag aan de heer Vermeend of dat verplicht leidt tot compenserende maatregelen aan de onderkant van de samenleving. Zo ja, dan is de cruciale vraag hoe je, als je aan de belastingknoppen gaat draaien, compenseert zonder het weer complexer te maken. Ik noem dat trouwens helemaal geen belastinghervorming. Dat is het niet; dat kun je altijd doen.

Mevrouw **Neppérus** (VVD): Voorzitter. Mijn vraag is voor mevrouw Van Gaal. Ik heb geboeid geluisterd naar het verhaal dat je een stuk ruimte zou moeten hebben in de inkomenssfeer om te stimuleren dat mensen gaan werken in plaats van thuis te blijven zitten. Hoe zou u dat willen doen? Dat zal dan weer tot discussie leiden over de vraag waarom die mensen wel een vrijstelling krijgen en anderen niet.

De heer **Groot** (PvdA): Voorzitter. Ik was even in verwarring, want ik dacht dat de heer Biesheuvel wilde voorstellen om de crisisheffing weer in te voeren. Ik begrijp echter dat het toch ietsjes anders lag. Mijn vraag is voor de heer Limmen en gaat over de huishoudengebonden korting. De commissie-Van Dijkhuizen heeft ook geprobeerd toeslagen samen te voegen en heeft daar haar tanden op stukgebeten. U breidt dat concept als het ware uit. Ik vond dat een heel interessant idee. Is dit alleen een idee of hebt u ook gekeken naar de uitvoerbaarheid en naar de werking in de praktijk? Ik krijg daar graag wat meer beeld en geluid bij.

De heer **Omtzigt** (CDA): Voorzitter. Ik dank de gastsprekers voor de heldere inleiding en de heldere berichten. Mijn vraag heeft betrekking op de toeslagen en is gericht aan de heer Limmen van het CNV. Als mevrouw Van Gaal daar ook iets over zou zeggen, zou ik dat niet vervelend vinden. Mijnheer Limmen, u stelt een huishoudentoeslag voor. Het voornemen daartoe stond ook in het regeerakkoord maar het is mislukt, juist omdat er op dit moment geen sluitende definitie van «huishouden» is. Die is ook heel lastig te geven, zeker gezien de verandering in leefvormen gedurende de afgelopen 30 jaar. Het is niet standaard wie wel en wie niet tot een huishouden behoort. Heeft het CNV een sluitende definitie om het probleem aan te pakken waar de regering tegen aanliep, zodat wij daar operationeel iets mee kunnen?

De heer **Koolmees** (D66): Voorzitter. Ook ik dank de gastsprekers voor hun inbreng. Het centrale punt is: banen. Die opvatting wordt aan deze kant van de tafel gedeeld. De heer Vermeend zei: doe het zorgvuldig en neem de tijd. Op zich ben ik het daarmee eens. Alleen, we zijn er al sinds

2011 mee bezig, sinds de commissie-Van Weeghel. Het wordt dus tijd dat we dit gaan doen. Mijn vraag is voor de heer Biesheuvel. Hij suggereerde een derde grondslag voor de zzp. Kan hij toelichten wat hij daar precies mee bedoelt?

De heer **Bashir** (SP): Voorzitter. Ook ik dank de gastsprekers voor de inbreng. Mijn buurman merkte het net op: het gaat om banen, banen, banen. We doen het dus voor de banen, ook als het om een herziening van de schijventarieven gaat. Het geld daarvoor, zo wordt gesuggereerd, moet worden opgehaald door de btw te verhogen. Volgens mijn fractie zal dat desastreus uitpakken voor de werkenden, de consumptie maar ook voor de ondernemers. Is de heer Biesheuvel het met de SP eens dat we de btw-tarieven niet moeten verhogen?

De heer **Dijkgraaf** (SGP): Voorzitter. Dat wordt een mooi verbond tussen SP en ondernemers. De heer Oudshoorn gaf een mooie analyse. Hij zei: richt je op de vraag. We hebben te maken met vraaguitval en niet zozeer met een aanbodsprobleem. Mijn vraag is voor de heer Vermeend, ook vanwege zijn ervaringen met de vorige herziening. Ik stel vast dat de modellen en analyses van het Centraal Planbureau bij de doorrekening van plannen met name gericht zijn op het arbeidsaanbod. Als je daar geen dingen doet, krijg je geen banen uit de modellen, terwijl ik de deskundigen hier hoor zeggen dat het een vraagprobleem is. Met hen ben ik het eens. Hoe kan de Kamer een bias vermijden in de onderhandelingen, in het akkoord, dat is gericht is op de modelwerkelijkheid, terwijl we daarmee in de echte werkelijkheid feitelijk niets oplossen?

De heer **Van Klaveren** (Groep Bontes/Van Klaveren): Voorzitter. Ik dank alle aanwezigen. Ik heb een vraag aan mevrouw Van Gaal. U komt met een aantal prachtige en stevige aanbevelingen voor de lange termijn. De politieke en maatschappelijke discussie over de belastinghervorming wordt echter beheerst door de koopkrachtplaatjes op de korte termijn, voor een periode van één tot vier jaar. Hoe duidt u de focus van de Kamer op vooral de korte termijn? Ik onderschrijf uw aanbevelingen overigens van harte. Denkt u aan een directe invoering van uw aanbevelingen, die ik overigens van harte onderschrijf, of toch eerder aan een gefaseerde afschaffing van al die toeslagen?

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Voorzitter. Ook namens de PVV dank voor de inleiding. Ik heb een vraag aan de heer Oudshoorn. Die vraag gaat over de heer Vermeend. Waar heeft de heer Vermeend in 2001 de verkeerde afslagen genomen? Ik wilde dat aan de heer Vermeend vragen, maar dan is het toch de slager die zijn eigen vlees keurt. Ik zou dus graag van de heer Oudshoorn willen weten waar we nu de fout zijn ingegaan.

De heer **Klaver** (GroenLinks): Voorzitter. Ik heb geen recensievraag, maar wel een vraag aan de heer Oudshoorn. In de position paper van VNO-NCW en in de bijdrage van zojuist lees en beluister ik vooral wat er niet moet gebeuren. We moeten vooral niet aan de btw zitten, we moeten vooral niet ondernemers nog zwaarder belasten en we zouden vooral niet te veel moeten schuiven. Ik heb daar een vrij eenvoudige vraag over. Hoe gaan we dat dan doen? Waar moet dat geld volgens VNO-NCW vandaan komen? Hoe zou het prioriteitenlijstje van alle zaken die ze niet willen, er dan moeten uitzien? Waar kiest VNO-NCW voor als we zouden moeten kiezen tussen het aanpakken van box 2 of het verhogen van de btw? Wat heeft voor VNO-NCW prioriteit?

De heer **Nijboer** (PvdA): Voorzitter. Ik dank iedereen voor zijn of haar heldere inbreng. Iedereen is voor lagere lasten op werken en een eenvoudiger toeslagenstelsel. Ik wil iets nieuws aansnijden. Er is

veelvuldig gevraagd hoe je onlinediensten en de nieuwe economie belast. Ik stel mijn vraag aan de heer Vermeend, want hij zei daar iets over. Daar is toch vrij weinig aandacht voor, en de wetgever loopt in zijn algemeenheid toch wat achter bij zulke ontwikkelingen die wij allemaal kunnen zien aankomen. Ik denk dat het wel zaak is, ook voor de belastingbasis, om ook dat soort diensten te blijven belasten, zodat werken in Nederland niet uit de markt wordt geprijsd.

De heer **Klein** (Klein): Voorzitter. Dank voor de inleiding. Centraal staat in een belastingsysteem niet zozeer het scheppen van banen – dat is het doel – maar de rechtvaardigheid ervan. Zo wees de heer Limmen terecht op het fictieve rendement van 4% in box 3. De heer Biesheuvel heeft terecht aangegeven dat klein het nieuwe groot wordt. Mijn vraag is echter voor mevrouw Van Gaal. Staat zij achter het vrijzinnige idee van een basisinkomen?

De **voorzitter**: We hanteren voor de antwoorden dezelfde volgorde van sprekers.

De heer **Biesheuvel**: Ik begin met de vraag over wat ik de «derde pijler» heb genoemd. Tot de crisis hadden we een vrij overzichtelijke maatschappij: je was werknemer of ondernemer. Nu hebben we 800.00 à 900.000 zzp'ers. Het rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau «Bevrijd of beklemd» heb ik heel goed bestudeerd. Zzp'ers zijn arm maar gelukkig: maar 5% van hen voelt zich gedwongen om te zzp'en. Het overgrote deel voelt zich daar prettig bij. Alleen, in fiscaal opzicht bestaan ze niet. Ik denk dat het heel verstandig zou zijn om tussen die twee bekende pijlers een nieuwe grondslag te ontwikkelen voor mensen die zelfstandig professional willen zijn. Ik geloof niet in het gedwongen tot ondernemer maken van mensen. Wel zou je zzp'ers die willen groeien en mensen willen aannemen, kunnen stimuleren om de overgang naar het ondernemerschap te maken. Nogmaals, dat is niet een kwestie van lasten maar vooral ook een kwestie van risico's. Mijn beeld is dat je, zoals een ondernemer kan kiezen tussen een bv, cv of iets anders, ook binnen die derde pijler een risicoprofiel kunt kiezen. Een postbesteller van PostNL die ontslagen wordt en vervolgens terug wordt ingehuurd, zal misschien een heel hoog risico ervaren en zich helemaal geen ondernemer voelen, maar iemand van 58 die 30 jaar bij een grote bank heeft gewerkt en op straat komt te staan, zal misschien heel anders aankijken tegen de aanvulling van zijn zzp-schap. Ik denk dus in de richting van een derde pijler met risicoprofielen, waarvoor we een uitgewerkt voorstel hebben.
U weet ongetwijfeld dat de accijnsverhogingen en de laatste btw-verhoging als een graatje in de keel van veel mkb'ers zit. Laten we dat graatje eruit halen. Dat scheelt in de grensstreek een hoop ondernemers die kapotgaan aan de dieselaccijnzen en andere accijnzen. Die btw-verhoging zit me nog steeds dwars. Trek die in ieder geval dus terug. De vraag of we naar een uniform btw-tarief toe moeten, vind ik lastig te beantwoorden. Dat hangt voor mij van het totale pakket af. Ik ben er niet principieel op tegen, maar we hebben ook allemaal kunnen lezen wat RECRON heeft geschreven over het lage tarief, het grenseffect en andere effecten. Als je het doet, moet je het, zoals de heer Vermeend ook zei, in samenhang doen. Ook moet je goed bekijken wat het internationaal betekent. Voor de komende jaren zou ik in ieder geval zeggen: verlaag het btw-tarief en geef de verhoging terug aan mkb'ers.

De **voorzitter**: De heer Oudshoorn beantwoordt de vragen van de heer Klaver en Van Dijck over de verkeerde afslag.

De heer **Oudshoorn**: Ik begin bij de vraag van de heer Van Dijck, die vroeg waar de heer Vermeend in 2001 de verkeerde afslag heeft genomen.

Ik denk dat de heer Vermeend in 2001 niet zoveel verkeerde afslagen heeft genomen. Ik meen me zelfs te herinneren dat de heer Wilders een zeer groot voorstander was van het plan van toenmalig Staatssecretaris Vermeend. Wat hij toen niet heeft gedaan, is het toptarief voldoende verlagen. We zien nu dat dat niet meer concurrerend is. Misschien was het op dat moment nog redelijk concurrerend. Nu hebben we een toptarief van 52% dat net boven de € 50.000 aangrijpt. In internationaal perspectief is het aangrijpingspunt veel te laag en is het tarief te hoog. Sinds 2001 zijn de lasten verzwaard met zo'n 40 miljard. Wat de heer Vermeend als stelsel dus goed in elkaar heeft gezet, hebben we vervolgens redelijk verziekt met ons economische beleid. Daar zijn allemaal redenen voor – die ga ik niet herhalen – maar het is wel gebeurd. Wat er ook gebeurd is, is dat er een toeslagenfabriek tot stand is gekomen en een heel heffingskortingencircus is opgetuigd, zodat men door de bomen het bos niet meer ziet. Dat is daarna gebeurd; het is dus tijd dat wij de zolder in dat opzicht opruimen. Ook is het nu de tijd om van al die lastenverzwaringen van de afgelopen jaren een stukje terug te geven aan de samenleving. En dat doe je niet door weer lastenverzwaringen door te voeren, door middel van een btw-verhoging et cetera. Een btw-verhoging hebben we namelijk al doorgevoerd; we hebben de lokale lasten al verhoogd, we hebben de accijnzen al verhoogd. Daar ontstaat, zoals u weet, ellende van. We moeten de komende jaren geen ellende veroorzaken, maar werk en vooral lastenverlichting voor elke sector in Nederland.
Dan kom ik bij de vraag van de heer Klaver waar het geld vandaan moet komen. Wij denken dat dat pad – nu het begrotingstekort, althans in de ramingen, redelijk snel daalt – eens moet worden doorgetrokken. Wat gebeurt er in 2017 bij een voortgezette groei en wat daarna? Wat kun je dan doen met een langjarig pad van economische meevallers? Vraag het CPB om in ieder geval voor de korte termijn 2017 erbij te betrekken. Als er nu 4,5 miljard beschikbaar is voor 2016, dan zal dat doorgroeien naar zo'n 6 miljard in 2017. Die 6 miljard is bruto. U weet dat lastenverlichting inverdieneffecten heeft zoals destijds ook de lastenverzwaringen. U moest de lasten destijds met 10 miljard verzwaren om een effect van 6 miljard op het tekort te bereiken. Nu gaat de weg andersom. U kunt straks dus voor 10 miljard aan lastverlichting doen, wat een effect heeft van 6 miljard op het tekort. Ik denk dat het zou kunnen: een lastenverlichting in de komende twee jaar voor werkenden. Dat is de belangrijkste prioriteit. Ondertussen moet je de verdere verbetering van het belastingstelsel heel zorgvuldig voorbereiden; dat is ook wat de heer Vermeend zegt. Dat moet je niet overnight doen.
Dan kom ik bij de prioritering van wat je niet moet doen.

De **voorzitter**: Graag kort.

De heer **Oudshoorn**: Dat begrijp ik. Je zou altijd moeten kijken naar het thema fiscaal vergroenen. Wij moeten onze economie verduurzamen. Echter, nationaal hebben we alle mogelijkheden uitgeprobeerd. Kijk naar de zaken die de afgelopen jaren zijn misgegaan rondom accijnzen, verpakkingsbelasting, vliegticketbelasting, waterheffing. Er zijn heel veel dingen misgegaan. Wel is er op Europees niveau een Emissions Trading System (ETS) opgezet. Daarover is in het energieakkoord met vele andere partijen overeenstemming bereikt. Dat wordt nu in Brussel besproken. Als dat van de grond komt, stijgt de CO_2-prijs en ontstaat er geld in de vorm van veilingopbrengsten die kunnen worden teruggesluisd in de vorm van lastenvermindering op arbeid. Dat is mogelijk. Neem dat mee in uw verkenning. Fiscale vergroening: ja, op internationaal niveau. Dat zou mijn «next best» zijn.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Gaal had een vraag gekregen van de heer Klein, van de heer Van Klaveren en van mevrouw Neppérus.

Mevrouw **Van Gaal**: Ik hoor dat er steeds gepleit wordt voor een eenvoudiger toeslagenstelsel. Dat doe ik niet. Ik hoop dat dat duidelijk is. Ik pleit voor volledige afschaffing van het toeslagencircus. Het is een compleet overbodig, bijna crimineelachtig circus aan het worden in ons land. Mijn pleidooi komt echt uit mijn tenen, want ik zou willen dat jullie met mij mee zouden kunnen voelen hoe ellendig die mensen het hebben vanwege al die toeslagen. Ik zal een voorbeeld geven. We doen net alsof een zorgtoeslag gegeven wordt om er de zorgpremie mee te betalen. Nederland telt echter 120.000 huishoudens die meer dan twee jaar achterstand hebben met de premiebetaling. 1,1 à 1,2 miljard bedraagt de achterstallige betaling van zorgpremie. Dat bedrag stijgt met 20 miljoen per maand. Er zijn nog steeds 7.000 huisuitzettingen per jaar. De huurtoeslag wordt niet gebruikt om de huur mee te betalen. Het is gewoon onzin om te doen alsof we met die toeslagen bepaalde lasten verlichten; dat doen we namelijk niet.
Een andere vraag was waarom specifiek deze mensen vrijstelling zouden moeten krijgen. Het gaat erom mensen uit de uitkering te halen en ze bijvoorbeeld zzp'er te laten worden, of om moeders die nu thuis blijven toch te laten werken. Catalyst heeft in een onderzoek becijferd dat in het Amerika van de jaren vijftig, zestig een derde van de vrouwen werkte. In de jaren daarna is twee derde van de vrouwen gaan werken. Dat verschil heeft een grotere bijdrage geleverd aan de economische groei dan de opkomst van een continent als China. Het levert dus een megagrote bijdrage aan de economische groei als we mensen uit een uitkeringssituatie in een betaalde baan krijgen. Bovendien helpen we daar met name bijstandsmoeders mee, die nu best een paar uur per week kunnen werken. Laten we ze werkervaring geven, waardoor ze later weer makkelijker in het arbeidsproces kunnen worden opgenomen. Dat vind ik gewoon heel belangrijk.
Een andere vraag was of we het meteen of gefaseerd moeten invoeren. Er moet een jaar lang een vangnet zijn voor mensen die het niet redden. Dan moeten we ook kijken waarom ze het niet redden. Waarschijnlijk is dat door ziekte. De rest zou het echter moeten kunnen.

De **voorzitter**: De heer Vermeend had vragen gekregen van de heer Nijboer, de heer Dijkgraaf en de heer Van Vliet.

De heer **Vermeend**: Ik ga kort in op de vraag van de heer Van Vliet over het draaien aan de knoppen; waarom moet je aan de knoppen draaien? Stel dat er verkiezingen zijn in 2017 en dat we het allemaal gaan voorbereiden, dan zal het ongeveer tot 2019 duren voordat de Nederlandse burgers en het bedrijfsleven iets zullen merken van de stelselherziening. Dat vind ik een realistische veronderstelling. Uit rekensommen blijkt dat het kabinet tot 2019 ongeveer 8 tot 9 miljard tot zijn beschikking heeft; dat is mede op basis van de hervormingen die al zijn gerealiseerd. Bovendien is het financieringstekort, het begrotingstekort, met dank aan dit kabinet dan nog behoorlijk gedaald ook. Daar is iedereen het over eens. Als je van die rekensom uitgaat, heb je ook iets leuks voor de burger. Het moet namelijk gaan om echte belastingverlaging. We kunnen vergroenen et cetera – dat heb ik ook allemaal gedaan – maar verschuiven primair levert op zichzelf weinig banen op. Het moet gaan om echte belastingverlichting, ook met het oog op het buitenland. Als je dat bedrag beschikbaar hebt, wordt het voor de politieke partijen ook veel leuker om een mooi plan te bedenken. Het gaat om echte lastenverlichting; die heb je straks beschikbaar. Dan kun je aan de knoppen gaan draaien. Dat heb ik ook gedaan. Zalm en ik hadden ongeveer 5 miljard tot onze beschikking. Daarmee hebben we alles rechtgebreid. We hebben eerst een stelsel gemaakt. We hebben het vergroend, we hebben het verbreed en we hebben heel veel aftrekposten afgeschaft. Daar kwam een plaatje uit. Met die 5 miljard hebben we het vervolgens gerepareerd. Op die manier zit je

aan de knoppen te draaien. Als je aan de knoppen wilt draaien, moet je allereerst de vraag stellen: wat hebben we beschikbaar? Ik denk ongeveer 8 miljard. Dat is de echte lastenverlichting waar je heel veel mee kunt doen.
Tegelijk kan elke partij zijn eigen wensen indienen. Partijen die erg willen vergroenen, zoals GroenLinks, kunnen bekijken wat het betekent voor de koopkracht en voor de werkgelegenheid. Dan krijg je een veel beter beeld. Want als je nu gaat knoeien met 5 miljard, dan wordt het helemaal niks, want dat is veel te weinig. Dat kan ik nu al zeggen. Het levert koopkrachtplaatjes van -4% à -5% op. Ook de tarieven moet je niet verhogen. Ik ben het helemaal eens met wat de heer Dijkgraaf zei: het gaat op dit moment om de vraaguitval en om bestedingen. Ongeveer 30% van onze groei wordt beïnvloed door de consument. Wat resteert zijn het buitenland, de overheid en de bouw. Er moet een bestedingsimpuls worden gecreëerd. Weet u wat op dit moment de simpelste bestedingsimpuls is? Verlaging van het tarief van de eerste schijf. Dan ben je klaar en hoef je niets meer te doen. Als je dat doet met 4 miljard kom je aan ongeveer € 250 per persoon en ben je klaar. Dan kunnen jullie vrolijk naar huis en kan iedereen leuke dingen doen. Daarna kunnen we kijken hoe we het stelsel vereenvoudigen door aan de knoppen te gaan draaien. De heer Nijboer zei terecht dat het nog veel moeilijker wordt. De OESO is bezig te kijken naar digitalisering en belastingheffing. Ik kan een server overal ter wereld plaatsen en hetzelfde geldt voor 3D-printers. Je laat je aanslag dan bijvoorbeeld uitprinten in een land met lage belastingtarieven. Daar kun je als Nederland niets tegen doen. De OESO bekijkt of je belasting on the spot kunt heffen. GroenLinks heeft daar ook een oplossing voor. Dan is het geen probleem meer dat multinationals kunnen schuiven, maar dan kijk je gewoon naar waar het uiteindelijk gerealiseerd wordt. Nederland zou zich veel meer moeten richten op daadwerkelijke activiteiten. We moeten ons land gaan inrichten op nieuwe technologie, op werk in dit land. Daar moet je je faciliteiten op richten.

De **voorzitter**: De heer Limmen kreeg een vraag van de heer Omtzigt.

De heer **Limmen**: Dat klopt. Die vraag ging over de huishoudgebonden korting. Volgens mij heeft de Partij van de Arbeid daar ook een vraag over gesteld. Dit verhaal komt voor ons direct uit de praktijk.

De **voorzitter**: Ook de heren Dijkgraaf en Groot hebben u een vraag gesteld.

De heer **Limmen**: Ik ga door met mijn verhaal, dan horen we wel hoe dat allemaal landt. Dit is een opsomming van de algemene heffingskorting, de inkomensafhankelijke combinatiekorting en de alleenstaande ouderenkorting. Het is het verhaal van belastingzittingen waarbij mensen helemaal niet meer begrijpen waarover het gaat. Waar het op stokt, is niet eens de vraag of je er met veel moeite in slaagt om het in te vullen, maar of je kunt uitleggen waarom het zo is geregeld. Begrijpen mensen waarom ze een bepaalde korting krijgen? In die zin kan ik het verhaal van mevrouw Van Gaal wel volgen. Het begrip aan de onderkant als het gaat om betekenis en werking is verdwenen. Dat is voor ons een belangrijke ratio achter wat hier gebeurt. We willen toe naar een korting die afhankelijk is van de samenstelling van een huishouden en die is gekoppeld aan de kosten voor het eerste levensonderhoud, die je vrij wilt maken. Daar hebben we nog meer ideeën over, maar ik denk dat het voor nu te ver voert om daarop in te gaan. Dat kunnen we beter op een ander moment doen.
De heer Omtzigt stelde de definitiekwestie aan de orde. Dat is inderdaad een probleem. Hieruit moet je inderdaad concluderen dat het verstandig is om eerst goed na te denken over de aanpak. Echter: zelfs als het

ingewikkeld is, bezien wij het heel erg vanuit de voorkant van het systeem. Wij gaan heel erg uit van het gemak voor de gebruiker. Dat het aan de achterkant misschien wel heel ingewikkeld is, in die zin dat men uiteindelijk een rekening krijgt die afhankelijk is van de samenstelling van het huishouden, is voor ons minder belangrijk. Wij bezien het heel erg vanuit de voorkant van het systeem. Daarmee doe ik niets af aan het feit dat het ingewikkeld is.
We hebben nagedacht over een oplossing. We denken dan aan bepaalde definities die er nu al zijn en die ook te maken hebben met de samenstelling van het gezin. Je zou in het verlengde van de kinderopvangtoeslag iets kunnen doen.

De **voorzitter**: Hiermee zijn alle vragen beantwoord. Volgens het schema hebben we nog een kwartier. Wil een van de genodigden nog reageren op een antwoord van een ander?

De heer **Hartveld**: Ik ga ervan uit dat mijn verhaal duidelijk was omdat er geen vragen aan mij zijn gesteld. Wij hebben ons standpunt over de toeslagen niet verzonnen. Na de vorige herziening zijn er subsidies verruild voor toeslagen. Als je een deel van het probleem wilt oplossen, zijn er twee eenvoudige maatregelen. Ten eerste moet de zorgpremie die de mensen betalen gedeeltelijk inkomensafhankelijk worden gemaakt, naast nominaal. Verder moet gelijktijdig en budgettair neutraal de zorgtoeslag nagenoeg worden afgeschaft. Dat kan. Dan ben je het rondpompen van geld kwijt en je bespaart op de paar honderd miljoen aan uitvoering. Ten tweede, ter oplossing van het probleem van mevrouw Van Gaal, moet de huurtoeslag direct worden betaald aan de verhuurder. Voor de kinderopvang geldt hetzelfde. Ook dat leidt ertoe dat het geld wordt gebruikt waarvoor het is bedoeld. Als je dit niet harmoniseert, krijg je enorme inkomenseffecten. Daardoor worden bepaalde groepen aan de onderkant enorm gedupeerd.

De heer **Oudshoorn**: Mag ik daarop reageren, voorzitter? Met het verder inkomensafhankelijk maken van de zorgpremie wordt de marginale wig vergroot. Die ligt in Nederland vanaf € 20.000 op 65%, exclusief indirecte heffingen en btw. Worden die twee laatste er wel bij betrokken, dan ligt de marginale wig op 70%. Van € 1.000 loonkosten houden mensen dus € 300 aan koopkracht over. Als ik dan voorstellen hoor om de marginale wig te verhogen met inkomensafhankelijke zorgfinanciering, dan nemen we de verkeerde afslag, want die marginale wig moet omlaag, waarmee werkenden een lastenverlichting krijgen.

Mevrouw **Van Gaal**: Ik vind toeslagen de verkeerde vorm van ondersteuning. Waar het mij om gaat, is dat ik juist die onderkant van de samenleving ambitie wil geven, omdat banen niet alleen zorgen voor inkomen, maar ook voor eigenwaarde en zelfvertrouwen. Als je de toeslagen houdt, blijf je de maatschappij ingewikkeld maken. Ik refereer aan een recent onderzoek van Princeton, waaruit blijkt dat, als je de wereld ingewikkeld maakt waardoor mensen met een soort schaarstegevoel leven, het IQ met acht à negen punten zakt. Bij boeren in India geldt dat, als ze honger hebben, hun IQ acht à negen punten lager is dan na de oogst. Als je dat extrapoleert naar groepen in Europa en de VS zie je dat dat daar ook zo geldt. Ik merk bij de onderkant van de samenleving dat men daar door de stress geen bandbreedte in het hoofd meer heeft om slimme beslissingen te nemen. Die bandbreedte wil ik ze geven. Daarom wil ik gewoon van dat hele circus af.

De heer **Groot** (PvdA): Ik heb een vraag aan de heren Vermeend en Oudshoorn over de behandeling van eigen en vreemd vermogen. Natuurlijk zijn we het erover eens dat eigen vermogen relatief zwaarder

wordt belast dan vreemd vermogen. Wat zouden zij ervan vinden als eigen en vreemd vermogen op budgettair neutrale wijze gelijk worden getrokken? Je belast dan eigen vermogen minder, maar je voert wel aftrekbeperkingen door voor vreemd vermogen.

De heer **Vermeend**: Daarover zijn in de afgelopen 100 jaar ongeveer 20.000 studies verschenen. Elk land heeft daarvoor zijn eigen oplossing gevonden. Ik ben het ermee eens dat je eigen vermogen moet bevorderen en vreemd vermogen moet ontmoedigen. Dat heeft de crisis ook wel geleerd. De Belgen hebben een methode bedacht en de Duitsers hebben aan de beperkingenkant gekeken. Ik ben meer gecharmeerd van het Duitse dan van het Belgische model. Ik zou eens goed gaan kijken naar dat model: het werkt goed in de praktijk, we hoeven het wiel niet opnieuw uit te vinden en Duitsland is een aardige, bevriende buur. Een mooi stelsel.

De heer **Oudshoorn**: Op het moment dat u vreemd vermogen fiscaal zwaarder gaat belasten, heeft dat op korte termijn ernstige gevolgen voor de financiering van het mkb. Dat is niet uit te vlakken. Ik zie ook wel dat die behandeling onevenwichtig is. Ik vind het Belgische model een elegant model. De heer Vermeend zegt dat dat geld kost, maar alles kost geld. Dan doe je natuurlijk wel wat om de zaak in evenwicht te brengen, zonder dat het mkb in de problemen wordt gebracht.

De heer **Groot** (PvdA): Mijn vraag was hoe dat budgettair neutraal kan gebeuren.

De heer **Oudshoorn**: Als het budgettair neutraal moet, moet ik passen op dit punt. Dan brengt u het mkb op korte termijn te veel in problemen. Maar ik zou naar de effecten moeten kijken.

De heer **Omtzigt** (CDA): Ik wil de vraag over de digitale economie nog eens «herpakken». Daar is nog geen 100% uitvoerbaar antwoord op gekomen. Waarop moeten we letten? Moeten we daarvoor een studiecommissie instellen? Moeten we daarvoor iemand opdracht geven? Ik zie namelijk wel degelijk het gevaar dat transacties en dergelijke zich niet meer duidelijk fysiek op een plek bevinden, terwijl daarvan wel wordt uitgegaan in ons huidige belastingstelsel. Dat gaat dus problemen geven bij het heffen en innen van de belastingen. Hoe moeten we dit probleem aanpakken? Hebben we daar nog meer informatie voor nodig, of zijn er al concrete voorstellen die we direct zouden kunnen implementeren in een belastingherziening?

De heer **Vermeend**: Er zijn op dit moment heel veel knappe koppen bezig in de Verenigde Staten en in OESO-verband. Dat is heel moeilijk; ze zijn er nog niet uit. Het zou misschien verstandig zijn als de Kamer er zelf naar laat kijken. Dan neemt ze misschien ook nog een voorsprong op anderen en kan ze leidend worden in Europa. Er is op dit moment geen panklare oplossing. Het is buitengewoon ingewikkeld, ook gelet op allerlei verdragen tussen landen.

De heer **Bashir** (SP): Ik heb nog een vraag aan de heer Vermeend als ontwerper van de beruchte vermogensrendementsheffing. Als hij het achteraf bekijkt, was het dan niet slimmer geweest om over te gaan naar een systeem waarin daadwerkelijk genoten rendement wordt belast? Hoe kunnen we dat op dit moment op een zorgvuldige manier vormgeven, waarbij de hoogste vermogens de belasting betalen die ze horen te betalen over het genoten rendement?

De heer **Vermeend**: Het was mijn volle overtuiging, gesteund door een heel ruime Kamermeerderheid, dat dat op dat moment de best denkbare

oplossing was. We hebben in die periode overal naar gekeken: vermogenswinstbelasting, aangepaste vermogensbelasting, vermogensrendementsheffing uitgaande van reële rendementen enzovoorts. Uit pragmatische overwegingen hebben we uiteindelijk gekozen voor dit model. Theoretisch is daar van alles tegen in te brengen. Theoretisch is vermogenswinstbelasting het allermooiste, maar dan moet je het wel daadwerkelijk kunnen innen. We zijn niet over een nacht ijs gegaan en hebben ook naar andere landen gekeken. Ik heb er geen spijt van. Dit land zou ongelooflijk veel verloren hebben als we tijdens de gigantische crisis van 2008/2009 een vermogenswinstbelasting hadden gehad. Dan moet je immers ook vermogensverliezen aftrekbaar maken. Nogmaals, dit land was failliet gegaan als we toen een vermogenswinstbelasting hadden gehad. Laten we realistisch zijn. Achteraf ben ik nog steeds blij met het huidige systeem. Ik mag daar wel een compliment voor krijgen! Moet je het veranderen? Ja, om één reden en het kabinet had dat allang moeten doen. In onze tijd was die 4% reëel; niemand klaagde daarover. Iedereen behaalde meer rendement, dus iedereen vond ons gekke Gerrit. Dit was gebaseerd op 100 jaar expertise. En wat gebeurt er in de wereld? Het werd allemaal anders. Dan had je die 4% dus moeten aanpassen. Ik ben daar erg voor. Er zijn drie commissies die aardige voorstellen hebben gedaan. De onderkant betaalt nu te veel. Het is te idioot om los te lopen; dat ben ik eens met de vakbonden. Dat moet nu heel snel worden aangepast. Je moet wel een pragmatische oplossing kiezen, die een combinatie is van iets fictiefs en iets reëels. De commissie-Van Dijkhuizen doet op dit punt aardige voorstellen. Mijn aanbeveling zou zijn om die 4% snel te verlagen.

De **voorzitter**: Ik zie opeens allerlei mensen op het puntje van hun stoel zitten. Dat is interessant.

De heer **Limmen**: Ik vind dit een prima vraag en ik ben blij dat die discussie toch nog even terugkomt. Ik ken de heer Vermeend als iemand die met een grap en een grol terug kan kijken op wat er is gebeurd. Dat boeit me eerlijk gezegd niet. Laten wij maar nadenken over de toekomst. Het is niet uit te leggen dat je mensen aanslaat voor geld dat ze niet verdiend hebben. Dat is echt niet uit te leggen. Overal waar ik kom zeggen mensen: een ding begrijp ik echt niet. Ik begrijp best dat het goed zou zijn om tot een combinatie van reëel en fictief rendement te komen. Maar als mensen moeten betalen over hun spaartegoeden, kun je het beste uitgaan van het reële rendement. Dat is voor het draagvlak van het systeem ongelooflijk belangrijk. Ik hoop echt dat jullie op dit punt een andere afslag nemen.

De heer **Biesheuvel**: Ik wil nog een opmerking maken naar aanleiding van de vraag van de heer Omtzigt. Er ontstaat op dit moment een totaal nieuw mkb. In Twente en in Eindhoven bestaan bedrijven zonder vermogen op de balans en zonder winst. Ik heb er een gevolgd die in 36 maanden voor 200 miljoen had verkocht aan Amerikaanse bedrijven. Dat is echt het nieuwe mkb. De levensduur van die bedrijven is kort. Aegon gaat innoveren door Stardust te kopen. Dat soort dingen gebeurt al in de VS. Ik sluit me daarom volledig aan bij de heer Vermeend dat we heel zorgvuldig moeten kijken naar de toekomst. De toekomst is voor kleine bedrijven met een korte levensduur, zonder een echte balans. Daar zullen we ons beleid op moeten afstemmen. Innovatieregelingen zijn gebaseerd op het betalen van Vpb. Die bedrijven komen daar niet eens aan toe, want dan zijn ze al verkocht. Dat is de toekomst van het mkb.

De heer **Hartveld**: Ik kom nog even terug op het punt van de vermogensrendementsheffing. Uit een bijlage bij de brief die hierover zo'n twee maanden geleden is verschenen, blijkt dat sinds 1993 het aandelenrendement meer dan 8% is. U kunt kiezen voor het reële rendement,

waarmee het probleem van de spaartegoeden wordt opgelost. Wij adviseren een alternatief: pak grote vermogens aan met een hoog belastingtarief, want daar zit het aandelenkapitaal. Die mensen lachen nog steeds om die 4% van 2001.

De **voorzitter**: Ik dank u allen heel hartelijk voor uw komst en voor uw creatieve inzichten.

De vergadering wordt geschorst van 11.10 tot 11.20 uur.

Blok 2. Gesprek met:

- Arjo van Eijsden, EY
- Jan Zweekhorst, SRA
- Herman Vollebergh, Planbureau voor de Leefomgeving
- Edwin Heithuis, Universiteit van Amsterdam

De **voorzitter**: Ik heet de tweede groep van genodigden van harte welkom. Zij zullen zichzelf kort voorstellen.

De heer **Van Eijsden**: Mijn naam is Arjo van Eijsden. Ik ben tax policy leader bij EY en houd mij uit dien hoofde bezig met de fiscale ontwikkelingen in Nederland en daarbuiten. Dank voor de uitnodiging om mijn visie te geven op een nieuw belastingstelsel. Ik draag graag mijn steentje bij aan de in mijn ogen noodzakelijke belastingherziening. De centrale vraag daarbij zal naar mijn mening moeten zijn, hoe we duurzame economische groei en meer banen creëren. In dat kader wil ik drie punten aanstippen. In de eerste plaats is dat het bevorderen van innovatie. Innovatie is een kernpunt van dit kabinet. Ook binnen de EU is het een van de topprioriteiten. In dat kader moeten we nadenken over hoe we daaraan fiscaal kunnen bijdragen. We hebben een aantal prachtige innovatiefaciliteiten in ons belastingstelsel, maar in de praktijk blijkt dat een aantal van die faciliteiten niet optimaal wordt benut. Het zijn zoals gezegd prachtige faciliteiten, die goed werken, maar het kan beter. In dat kader noem ik het uitbreiden van de innovatiebox naar de inkomstenbelasting, zodat ook mkb-ondernemers daarvan gebruik kunnen maken en zodat start-ups hun bijdrage kunnen leveren aan innovatief Nederland.
In de tweede plaats, vanmorgen ook al genoemd, verlaging van de lasten op arbeid. Over dit heel belangrijke punt lijkt brede politieke consensus te bestaan, zowel voor werkgevers als voor werknemers. Ook ik pleit daarvoor. Fiscaal is het het meest realistisch om dat op korte termijn te realiseren door het verlagen van de tarieven in de inkomstenbelasting, het verbreden van de schijven in de inkomstenbelasting en het verhogen van de arbeidskorting. Op die manier kunnen we op korte termijn een reële bijdrage leveren aan meer werkgelegenheid in Nederland en daardoor aan economische groei.
Last but not least pleit ik voor een vereenvoudiging van ons belastingstelsel. We hebben een prachtig belastingstelsel, dat echter in de loop der jaren complex en op onderdelen zelfs bijzonder complex is geworden. Naar mijn mening is er alle reden om dat te vereenvoudigen. Zelfs als er politiek geen overeenstemming kan worden bereikt over een verlaging van de lasten op arbeid, dan nog zou moeten worden begonnen met die vereenvoudiging van het belastingstelsel. Ik pleit dan ook voor het instellen van een onafhankelijke commissie, die gewoon per belasting nagaat welke vereenvoudigingsvoorstellen kunnen worden gedaan en waarbij onderscheid zou kunnen worden gemaakt tussen de quick wins en de voorstellen die meer tijd nodig hebben.
Vanmorgen is gezegd dat de tijd moet worden genomen voor een belastingherziening. Daar ben ik het van harte mee eens. Maar dat betekent niet dat we met die verlaging van de lasten op arbeid ook drie jaar zouden moeten wachten. Begin daar gewoon mee, want dat is

doenlijk. Hetzelfde geldt voor de vereenvoudiging van ons belastingstelsel: laten we geen drie jaar wachten, maar zet nu de eerste stappen en neem daarnaast de tijd om na te denken over de meer principiële keuzes.

De heer **Zweekhorst**: Mijn naam is Jan Zweekhorst, fiscaal bestuurslid van SRA, een vereniging van een kleine 400 accountantsadvieskantoren. Verder ben ik lid van het belastingconsulentenoverleg. Afgezien van allerlei zaken waarover we het eens zijn – verlaging arbeidskosten en dergelijke – wordt het tijd voor wat meer rust op het fiscale front. Ik pleit voor een stabiel en robuust stelsel. Sinds 2001 is er nogal wat veranderd. Er is al gesproken over de toeslagen. Voor 2001 kon iemand maximaal drie aanslagen krijgen – inkomstenbelasting, premie volksverzekeringen en vermogensbelasting – maar inmiddels krijgen de mensen aan de onderkant van het inkomensgebouw minimaal vijf aanslagen, met alle toeslagen erbij. Ze zien door de bomen het bos niet meer. Destijds is bedacht om dat creatief op te lossen door andere kleuren enveloppen te gebruiken. De accountants en adviseurs in het land merken iedere dag dat de regels steeds complexer worden. Dat merk je aan allerlei grenzen en regels die worden bedacht. Grenzen leiden er per definitie toe dat mensen, als ze rondom een grens zitten, proberen aan de gunstige kant van die grens te komen. Dat zie je aan het oerwoud aan heffingskortingen. De ene heffingskorting is qua regels en toetsingsbedragen niet gelijk aan de andere heffingskorting. Het stelsel is ontzettend complex geworden, zodat mensen er iedere dag mee bezig zijn.
Ook bij de toeslagen zien we dat. Daar bestaan verschillende grondslagen en verschillende groepen. Wat is bijvoorbeeld een huishouden? Zelfs bij kinderen weten wij het voor elkaar te krijgen om verschillende soorten in de stelsels in te bouwen. Het wordt tijd dat we daar quick wins maken. Met ondernemers zijn wij iedere dag bezig. Ook daar is het goed om te komen tot heldere definities, waarbij ik doel op het ondernemersbegrip en de hele discussie over zzp'ers. Die discussie komt voort uit het feit dat ook daar voordelen zijn te behalen door je te laten vallen onder het begrip «ondernemer» in de Wet inkomstenbelasting, in plaats van onder «resultaat overige werkzaamheden.» Daar kun je als belastingplichtige allerlei voordelen behalen. Er is daarom een constante strijd over de uitleg van regels. Voor de belastingplichtige is dit bijna onuitlegbaar geworden. Een ander voorbeeld is het privégebruik van de auto. Daar gaat het uiteindelijk om het belasten van het privégebruik van de auto, waar we vervolgens allerlei andere dingen aan gaan koppelen, zoals milieubeleid, dat dan weer wordt gekoppeld aan CO_2-uitstoot per kilometer en allerlei verschillende tarieven. De enige grens om dat te ontlopen ligt bij 500 kilometer privégebruik. Sinds de invoering van die grens hebben nog nooit zo veel mensen geprobeerd onder het privégebruik uit te komen, want het is 0% of 25%. Dat verschil is heel groot, zodat mensen gaan kijken of ze op 0% uit kunnen komen, in plaats van op 25%. Als we grenzen willen hebben, moet daar meer variatie in worden aangebracht, waardoor de druk om van de ene naar de andere groep te hoppen wordt weggenomen. Daar kunnen we op korte termijn heel veel winnen, zelfs binnen het bestaande stelsel.

De heer **Vollebergh**: Mijn naam is Vollebergh. Ik ben van het Planbureau voor de Leefomgeving. Ik houd mij vooral bezig met de groene belastingen. In mijn reactie zal ik me dan ook met name daartoe beperken, hoewel ik ook wel iets weet van andere belastingen. Voor het Planbureau voor de Leefomgeving zijn de corrigerende effecten van belastingen op het milieu leidend. Vanuit die optiek kijken wij meestal naar het belastingstelsel. Vanuit ons gezichtspunt is het dan ook een goede zaak dat de schuif die wordt overwogen misschien positieve effecten aan de arbeidskant heeft, maar zeker ook interessante effecten heeft op de fiscale vergroeningskant. Verhoging van btw naar een uniform stelsel is een

mooi middel om af te komen van een aantal subsidies die schadelijk zijn voor het milieu. Ik denk dat het interessant is om dat te combineren. Nederland is in Europa leidend als het gaat om groene belastingen. Dat maakt de speelruimte moeizaam. Ik verwijs naar de accijnsdiscussie, maar het speelt net zo goed bij de energiebelasting. Er zijn wat complexiteiten in de bpm en de bijtellingsregeling geslopen. Dat is niet altijd goed uit te leggen. Dat daar goed naar wordt gekeken, juichen wij toe. Ik denk dat er betere stelsels denkbaar zijn. Maar als je gaat hervormen, is een goede afweging tussen de extra lasten voor de Belastingdienst en de milieu-impact noodzakelijk. Vroeger werd de dieselauto heel slim een beetje «uit het park gehouden», door een combinatie van wat lagere dieselaccijnzen en een wat hogere bpm. Dat zijn we een beetje kwijtgeraakt. We zien nu dus meer diesels. De milieuimpact daarvan is groot. Het zou goed zijn om de milieuimpact naast de belastingimpact te zetten.
Als fossiele brandstoffen steeds meer uit het systeem worden gedrukt, is de manier waarop fiscale opbrengsten aan de groene kant worden binnengehaald op termijn niet meer houdbaar. We zullen moeten nadenken over nieuwe grondslagen. Als je opbrengsten aan de fiscale vergroeningskant wilt genereren, wordt het op termijn steeds lastiger om compensatie te vinden voor verlaging van de arbeidskosten. Dat is een punt van aandacht. Het zou goed zijn om daaraan te denken bij een belastingherziening. Het is niet alleen digitalisering, hoe belangrijk ook, het gaat ook om een heel ander belastingstelsel in de milieusfeer.

De heer **Heithuis**: Mijn naam is Edwin Heithuis. Ik ben hoogleraar fiscale economie aan de Universiteit van Amsterdam en hoogleraar fiscaal recht aan de Open Universiteit. In mijn eerste hoedanigheid ben ik hier uitgenodigd. Daarnaast ben ik verbonden aan een belastingadviesorganisatie, BDO. Dat doe ik in de vorm van een off-counselship. Ik stel me hier op als wetenschapper.
Ik wil drie speerpunten naar voren brengen. Ten eerste is dat het element eenvoud. Ten tweede is dat eenvoud. Ten derde is dat eenvoud. Het is dringend noodzakelijk dat we toegaan naar een veel eenvoudiger belastingstelsel. We zullen vooral moeten gaan afschaffen. We moeten systemen robuust gaan maken, zodat ze bestand zijn tegen allerlei wijzigingen in de maatschappij. In mijn position paper doe ik daarvoor een aantal voorstellen, die ik hier niet allemaal zal herhalen. Het valt me op dat we allerlei kleine belastingen in de lucht houden die hooguit een paar miljard opleveren, wat verwaarloosbaar is op de totale belastingbaten. Ik noem de erf- en schenkbelasting, een belasting die door de burger niet heel sterk wordt gedragen. Ze wordt als een erg onrechtvaardige belasting beschouwd, als een soort straf op deugdzaamheid en spaarzaamheid. Naar mijn smaak is dat een van de eerste belastingen die moet worden afgeschaft. Hetzelfde geldt voor de overdrachtsbelasting, de verhuurderheffing en de dividendbelasting. Afschaffing van die laatste belasting past zeer goed in de bevordering van het vestigingsklimaat van Nederland. Ik zag dat een van mijn collega's daar ook een pleidooi voor hield. We moeten nu eindelijk eens afstappen van het tweetarievensysteem in de btw. We moeten alles onder een tarief brengen. Dat scheelt enorm veel administratieve lasten bij bedrijven. Daar komen vaak zeer arbitraire verschillen voor. Ik noem als voorbeeld dieren. Worden ze gebruikt voor consumptie, dan vallen ze onder het lage tarief en anders niet, of omgekeerd. Zelf raak ik de draad op dit punt ook wel wat kwijt. Verder noem ik het verschil tussen het e-book en het papieren boek. De opbrengst zou dan wel binnen de btw terug moeten worden gesluisd. Ik stel voor, het hoge tarief te verlagen. Minimaal terug naar de oorspronkelijke 19% lijkt me zeer nuttig. Ik heb nooit begrepen waarom een kabinet in tijden van economische neergang en achterblijvende consumptie besluit

om het btw-tarief met 2 procentpunt te verhogen. Dat moet snel worden teruggedraaid. Daar zullen de ondernemers in de grensstreek erg blij mee zijn.
In de inkomstenbelasting valt heel veel vereenvoudigingswinst te behalen. Ik was zeer gelukkig dat de nieuwe Staatssecretaris verkondigde dat er moest worden vereenvoudigd. Zijn eerste eigen wetsvoorstel, het Belastingplan 2015, laat een nettopensioen en een netto lijfrenteregeling in box 3 zien. Ik heb ervoor doorgeleerd, maar ik snap daar geen fluit van. Ik wil het ook niet snappen. Mensen boven de ton kunnen aanvullend pensioen opbouwen. Ik snap niet dat een Staatssecretaris die eenvoud zo hoog in het vaandel heeft staan, niet als eerste zegt: weg ermee. Zo kunnen allerlei zaken in onze inkomstenbelasting verdwijnen. Afschaffing met als doel de eenvoud te dienen, zou wat mij betreft de rode draad moeten zijn.

De heer **Van Vliet** (Van Vliet): Voorzitter. Dank aan de genodigden voor hun komst en hun heldere inbreng. Als je in de politiek zit, moet je realist zijn. Op korte termijn zie ik niet meer gebeuren dan het draaien aan wat tariefknoppen. Er zal ongetwijfeld ook weer sprake zijn van flankerende maatregelen en een verdere complexiteit van het belastingstelsel. Ik wil een vraag stellen aan de heer Heithuis. Ik hoor zijn betoog om vooral heel veel dingen af te schaffen met het oog op de eenvoud. Bij alle belastingplannen die ik hier als fiscalist en politicus heb mogen begeleiden, ben ik daar altijd mee begonnen en ik blijf daarvoor pleiten. Mag ik zijn betoog over afschaffen ook zien als een betoog voor een verdere inperking van de instrumentele functie van de belastingheffing in Nederland? Zolang de politiek er niet uitkomt, zie je dat iedereen zijn eigen stokpaardjes blijft berijden. Dat begrijp ik, maar het betekent wel een meer complex stelsel. Dat komt door de instrumentele functie, waarvoor die mijnheer van het Planbureau voor de Leefomgeving voluit pleit. Komt het betoog van de heer Heithuis uiteindelijk neer op een beperking van de instrumentele functie van het Nederlandse belastingstelsel?

Mevrouw **Neppérus** (VVD): Voorzitter. Ik heb ook geboeid geluisterd, vooral toen ik, ondanks de pleidooien voor vereenvoudiging, voorstellen om te sturen voorbij hoorde komen. Ik heb een vraag aan de heer Van Eijsden. Hij wil een commissie voor vereenvoudiging oprichten. Op welke punten kan de inkomstenbelasting worden vereenvoudigd?

De heer **Groot** (PvdA): Voorzitter. Ik heb een vraag aan de heer Zweekhorst over zijn position paper. Box 2 is een belastingluwe box, zoals de commissie-Van Dijkhuizen stelde. Dat heeft te maken met mogelijkheden voor uitstel van winstuitkering, maar ook met pensioenen in eigen beheer die beklemd zitten in bv's. De heer Zweekhorst doet een voorstel om dat als het ware te ontklemmen. Maar het zijn vaak pensioenvoorzieningen waarbij een nabestaande of een partner is betrokken, die onder de Pensioen- en spaarfondsenwet vallen. Ziet hij daarvoor een oplossing?

De heer **Omtzigt** (CDA): Voorzitter. Ik heb geboeid geluisterd naar de vier betogen. Ik heb een vraag voor de heer Heithuis, die eenvoud, eenvoud en eenvoud noemde. Dat spreekt mij aan. Er zit wel enige spanning met andere voorstellen om belasting instrumenteel te gebruiken. Dat leidt over het algemeen niet tot eenvoud. Kan hij nader duiden, waar de belasting wel op eenvoudige en robuuste wijze wordt geheven? Het afschaffen van de verhuurderheffing vindt mijn partij interessant, maar de andere belastingen die hij noemde leidt tot de vraag waaruit we dat betalen.

De heer **Koolmees** (D66): Voorzitter. Ook mijn dank voor de inbreng van de vier genodigden. Ik ben een groot voorstander van internalisering van de externe effecten. In die zin kan het heel goed zijn het belastingstelsel

daarvoor te gebruiken. Ik heb een vraag aan de heer Van Eijsden over het bevorderen van innovatie. Ik vind dat een interessant punt, dat in lijn ligt met het eerste blok over steeds kleinere mkb-bedrijven. De heer Van Eijsden zei dat de innovatiebox naar de inkomstenbelasting zou moeten. Kan hij toelichten hoe dat technisch kan?

De heer **Bashir** (SP): Voorzitter. De heer Heithuis heeft in 2007 gezegd dat bedrijven die hier meer dan 5% aan belasting betalen, de werking van het belastingsysteem niet snappen en dus op zoek moeten naar een nieuwe belastingadviseur.

De heer **Heithuis**: Het was iets anders!

De heer **Bashir** (SP): Ik heb uw uitspraak vaak aangehaald in Kamerdebatten!

De heer **Heithuis**: De toenmalige Minister Zalm gaf daar een interessant antwoord op!

De heer **Bashir** (SP): Mijn vraag is hoe we het systeem zodanig kunnen maken dat we een fair share kunnen vragen van grote multinationals die hier in Nederland opereren.

De heer **Dijkgraaf** (SGP): Voorzitter. Dank voor de inbreng van de vier genodigden. Ik heb een vraag aan de heer Zweekhorst. Ik zou hem graag willen horen over de positie van de eenverdiener ten opzichte van die van de tweeverdiener. Je kunt je belasting namelijk optimaliseren als je je arbeidsinzet verdeelt, conform het model dat beiden gelijk verdienen. Dan is je belastingdruk zo laag mogelijk. Is het niet raar dat je, als je je verdeling optimaliseert binnen een huishouden, minder belasting betaalt dan wanneer de een meer verdient dan de ander?

De heer **Klein** (Klein): Voorzitter. In het verhaal van de heer Van Eijsden wordt gewezen op de instrumentele en economische effecten. Maar draait het niet meer om de vraag hoe het zit met de belastingmoraal? We hebben het net gehad over de vermogensrendementsheffing, die als niet eerlijk wordt ervaren en hetzelfde geldt voor de sterftaks en de overdrachtsbelasting. Zou de belastingmoraal niet veel centraler moeten worden gesteld in de herziening van het belastingstelsel? Hoe kun je ervoor zorgen dat die belastingmoraal geaccepteerd wordt, dus dat wordt geaccepteerd dat maatregelen ertoe leiden dat je belasting betaalt?

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Voorzitter. Ook namens mij dank aan de inleiders voor hun inbreng en hun interessante papers. Mijn vraag aan de heer Van Eijsden gaat over fiscaal instrumentalisme. In zijn paper toont hij zich daarvan een tegenstander. Hij vindt namelijk dat de belasting daarvoor niet is bedoeld. Maar tevens pleit hij als eerste punt voor innovatie. Fiscale stimulering van innovatie is natuurlijk ook instrumentalisme. Nederland geeft bijna 2 miljard uit aan allerlei innovatieboxen, de Wbso en de RDA. Waarom vindt hij innovatie wel een goed idee voor instrumentalisme, met name omdat het CPB vindt dat dat de innovatie helemaal niet bevordert?

De heer **Klaver** (GroenLinks): Voorzitter. Het gebeurt niet vaak dat ik het zeg, maar de heer Van Dijck stelt een uitstekende vraag. Dat geeft mij de ruimte om een vraag over vergroening te stellen aan de heer Vollebergh. Met interesse heb ik al zijn papers gelezen, zeker die van hem. Kan hij nog wat meer zeggen over welke quick wins hij nog ziet op het gebied van vergroening? Welke maatregelen zouden we zeker moeten nemen? Kan hij wat specifieker ingaan op verkeer, vervoer en de wijze waarop wij

woon-werkverkeer belasten, ook in vergelijking met andere Europese landen?

De heer **Nijboer** (PvdA): Voorzitter. Dank voor de papers. Ik heb ze met interesse gelezen. Ook ik heb een vraag aan de heer Van Eijsden, namelijk over de belastingdruk voor kleine ondernemers, mkb'ers en multinationals. Hoe verhoudt die druk zich tot allerhande fiscale faciliteiten en is daar evenwicht of moet daar wat aan worden gedaan? Een mkb'er heeft bijvoorbeeld niet zo veel ontwijkingsmogelijkheden als een multinational.

De heer **Van Eijsden**: Er is een hele lijst vragen aan mij gesteld, maar ik beantwoord deze vragen met veel plezier, te beginnen met de vraag van mevrouw Neppérus. Die vraag had betrekking op de vereenvoudiging van het belastingstelsel. Ik heb inderdaad gepleit voor de instelling van een commissie die met voorstellen moet komen op het gebied van vereenvoudiging. Ik heb dat gedaan omdat er de laatste tijd geweldige rapporten zijn geschreven, bijvoorbeeld door de commissie-Van Dijkhuizen en de commissie-Van Weeghel, waarin bepaalde voorstellen zijn gedaan. Maar tot nu toe is er nog geen brede studie gemaakt, per belasting, naar waar vereenvoudiging mogelijk is. In haar vraag focust mevrouw Neppérus op de inkomstenbelasting. Ik zou niet alleen willen pleiten voor een vereenvoudiging op dat gebied, maar ook op dat van de vennootschapsbelasting, de omzetbelasting, loonheffingen et cetera. Wat de inkomstenbelasting betreft, denk ik dat er heel veel regelingen kunnen worden vereenvoudigd. Ik denk aan de eigenwoningregeling. De heer Heithuis had het over regelingen die hij als hoogleraar niet begrijpt. Ik weet dat er heel veel wetenschappers en belastingadviseurs zijn die helemaal niets begrijpen van de eigenwoningregeling. Daar is dus alle aanleiding om tot vereenvoudiging over te gaan. Verder noem ik de persoonsgebonden aftrek, het aantal heffingskortingen, de vermogensrendementsheffing enzovoorts. Ik was gecharmeerd van de opmerking van de heer Van Vliet dat de belastingherziening op korte termijn in ieder geval realistisch moet blijven. Maar ik denk dat een aantal punten, zoals de meldplicht voor veranderingen in leningen die niet van financiële instellingen afkomstig zijn in het kader van de eigenwoningregeling, op heel korte termijn kan worden aangepast. Dat is dus een realistische doelstelling. Vandaar in mijn inleiding het onderscheid tussen quick wins en voorstellen tot vereenvoudiging, die wat langer nodig hebben.
De heer Koolmees stelde een vraag over het bevorderen van innovatie. Ik zie een aantal punten waarmee je innovatie zou kunnen bevorderen, waarbij ik focus op de huidige faciliteiten. Daar zie ik een aantal knelpunten en zaken waarover niet goed lijkt te zijn nagedacht. Ik pleit dus voor een optimalisering van de huidige faciliteiten. Wat de innovatiebox betreft, heb ik inderdaad aangegeven dat het goed zou zijn als die ook voor mkb'ers mogelijk wordt gemaakt. De innovatiebox is thans een bepaling die in de vennootschapsbelasting is opgenomen. Volgens mij is het heel simpel: eenzelfde soort bepaling zou ook in de inkomstenbelasting kunnen worden opgenomen. Dan kunnen mkb'ers die hun onderneming drijven in een rechtsvorm die niet aan de vennootschapsbelasting is onderworpen daarvan ook gebruik maken. Het is nu al zo dat op grond van het forfait van de innovatiebox bij het onderbrengen van een immaterieel activum onder een S&O-verklaring 25% van de winst tot en met € 100.000 in de innovatiebox kan worden ondergebracht. Dat is een maatregel die specifiek is gericht op het mkb-segment. Maar ib-ondernemers in het mkb-segment kunnen daar dus geen gebruik van maken en dat vind ik jammer.
De heer Klein vroeg hoe je ervoor kunt zorgen dat de belastingmoraal geaccepteerd wordt. Dat is een heel belangrijke vraag. De belastingmoraal staat op dit ogenblik enorm in de belangstelling en dat is volgens mij terecht. Er moet op verschillende manieren aan gewerkt worden. De

wetgever heeft daar ook een belangrijke rol in. Je merkt zowel bij particulieren als bij bedrijven dat de belastingmoraal wordt ondermijnd als de wetgeving bijzonder complex is of zelfs tot overkill leidt, met name in de laatste situatie. Een maatregel die tot heel veel onbegrip heeft geleid, is de crisisheffing. Vanmorgen is die ook al genoemd. Hoewel zo'n maatregel begrijpelijk is vanuit het oogpunt van het bestrijden van de crisis, heeft deze toch tot heel veel onvrede en verontwaardiging geleid. Als je de belastingmoraal impulsen wilt geven, moet je volgens mij oppassen met wetgeving die aanleiding geeft tot onvrede en verontwaardiging. Maak belastingwetgeving dus fair voor alle partijen. In het kader van deze herziening is dat een belangrijk punt.
De heer Van Dijck stelde een vraag over fiscaal instrumentalisme versus het bevorderen van innovatie. Ik heb inderdaad opgeroepen om terughoudend te zijn met fiscaal instrumentalisme, omdat dit vaak leidt tot meer complexiteit in de belastingwetgeving. Het leidt verder lang niet altijd tot de gewenste resultaten. Denk bijvoorbeeld aan de autobelastingen. Bovendien hebben fiscaal-instrumentele bepalingen heel vaak een ambivalent karakter. Enerzijds zijn ze bedoeld om gewoon platweg geld binnen te halen, anderzijds worden er buiten de belasting gelegen doelstellingen mee bevorderd, gericht op bijvoorbeeld het milieu of de duurzaamheid. Die twee soorten doelstellingen gaan vaak niet helemaal samen. Daarom roep ik op om terughoudend te zijn met fiscaal instrumentalisme.
Dan kom ik op de vraag over de koppeling met de innovatiefaciliteiten. Ook deze maatregelen zijn er ter bevordering van een buiten de belastingheffing gelegen doelstelling, namelijk het bevorderen van innovatie. Ik heb mij gefocust op de bestaande innovatiefaciliteiten. Daarbij moeten we kijken naar eventuele knelpunten en onevenwichtigheden. Die moeten we wegnemen. Ik pleit er dus niet voor om nieuwe innovatiefaciliteiten in te voeren. Dat zou ook in strijd zijn met mijn eerdere verhaal. Ik pleit ervoor om de huidige innovatiefaciliteiten beter tot hun recht te laten komen. Ik pleit er ook niet voor om bepaalde milieubelastingen per direct af te schaffen, want ik realiseer me dat die milieubelastingen ook tot een bepaalde opbrengst leiden. Als je die zomaar wegsnijdt, ontstaat er een gat, zoals de heer Omtzigt al zei. Ik vind dus dat we terughoudend moeten zijn met nieuwe fiscaal-instrumentele bepalingen. Dat is de boodschap.
De heer Nijboer stelde een vraag over de verhouding tussen belastingdruk, Vpb en ib. Hij vroeg of grote bedrijven meer mogelijkheden hebben om bepaalde fiscale faciliteiten te benutten of om zich bezig te houden met belastingontwijkende maatregelen. Ik ga geen uitspraken doen over de vraag of multinationals zich meer met belastingontwijking bezighouden dan mkb-bedrijven. Dat durf ik niet te zeggen. Ik weet wel dat er op dit moment in internationaal verband van alles gedaan wordt om belastingontwijking in te perken. Ik doel hiermee met name op de acties van de OESO en de EU. Ik vind dat een goede zaak. Ik vind dat Nederland daar goed naar moet kijken en moet proberen om daarmee in de pas te lopen. Straks komen er allerlei acties uit die eventueel ingevoerd moeten worden. Kijk daar zorgvuldig naar. Het moet mij van het hart dat wij tegelijkertijd zuinig en trots moeten zijn op ons vestigingsklimaat. Wees dus voorzichtig met al te drastische maatregelen.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Zweekhorst heeft een vraag van de heer Groot en van de heer Dijkgraaf.

De heer **Zweekhorst**: De heer Groot had een vraag over het pensioen in eigen beheer. Dat is een weerbarstig probleem. Binnen SRA hebben wij die discussie anderhalf jaar geleden aangezwengeld. Naar aanleiding daarvan zijn er ook wat ontwikkelingen geweest. Inmiddels leeft het idee om te komen tot een oudedagsbestemmingsreserve. Dat maakt het probleem dat de heer Groot heeft geschetst over het weduwengedeelte,

echter alleen nog maar groter. De voorziening die nu gekoppeld is aan een pensioenbrief en aan daadwerkelijke verplichtingen vanuit de bv, komt dan namelijk ineens los te staan. Bij een echtscheiding zal de vertrekkende ex-partner dan niets meer krijgen. Wij hebben dan ook voorgesteld om het breder aan te pakken en om het huidige probleem in het mkb op te lossen door de rentestanden fiscaal en commercieel op de een of andere manier gelijk te trekken. Dat moet je natuurlijk doen aan de kant van de commerciële jaarcijfers, anders kost het de Staat heel veel geld. Dat begrijpen wij ook.
Ik denk echter dat er inmiddels heel veel ondernemers zijn die best bereid zijn om buiten hun onderneming iets voor hun pensioen te regelen. Dan moeten zij wel de kans krijgen om dat op een fatsoenlijke manier te doen. Vanuit SRA hebben wij voorgesteld om een regeling te maken waardoor heel kleine pensioenvermogens uit de mkb-sfeer weg kunnen lopen. Dat gaat natuurlijk niet in een keer, want je trekt daarmee een deel van de financiering uit het bedrijfsleven weg. Je kunt overwegen om de andere pensioenvoorzieningen niet meer op te bouwen – dat is heel drastisch – of om die in ieder geval niet meer te starten. Wij merken overigens onder onze leden, bijna 50% van het mkb in Nederland, dat de adviseurs niet meer adviseren om het pensioen in eigen beheer op te bouwen. We beginnen er dus al niet meer mee. De vraag is vervolgens hoe we tot een einde kunnen komen. Die vraag is heel interessant. De oudedagsbestemmingsreserve is daar geen goed idee voor, geef ik maar even mee. Die zal het probleem aan de achterkant namelijk vergroten. Tot zover mijn antwoord op de vraag van de heer Groot.
De heer Dijkgraaf vroeg naar de verdeling en de mogelijkheid van het schuiven met inkomens binnen een- en tweeverdieners. Je moet dan wel kunnen schuiven. Als je vindt dat er fiscaaltechnisch geen verschil moet zijn tussen een- en tweeverdieners, moet je er ook voor zorgen dat het niet mogelijk is om te schuiven. Volgens mij is dat een politieke keuze. Als die mogelijkheid er wel is, zullen sommige mensen die wel kunnen benutten en anderen niet. Als eenverdiener heb ik er natuurlijk ook een mening over. Het is echter een puur politieke keuze of je wel verschil wilt hebben of niet. We hebben destijds de voetoverheveling afgeschaft. Daarmee is een prachtig scrabblewoord verdwenen. We hebben er de algemene heffingskorting voor teruggekregen. Die is vervolgens ook afgeschaft. Uit deze wijzigingen heb ik begrepen dat het aan de kant van de politiek een enorm complex systeem is. De uitlooptermijnen variëren namelijk van zeven tot vijftien jaar. Het is dus een heel weerbarstig probleem.
Ik vind overigens dat het mogelijk moet zijn om als alleenverdiener op te treden. Dat zeg ik in een andere hoedanigheid, namelijk als ambassadeur van de pleegzorg in dit land. Ik zie bijvoorbeeld dat heel veel pleegouders gedwongen moeten stoppen met pleegzorg, omdat er wordt geëist dat een van de twee ouders thuis moet zijn. Dat leidt tot inkomensproblemen. Het is dus een veel breder probleem, dat meer betreft dan alleen maar het kunnen schuiven met inkomens. Wat mij betreft moet het wel kunnen. Bij ondernemers is het wat gemakkelijker, zeg ik als adviseur, dan bij mensen in loondienst.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Vollebergh heeft een vraag gekregen van de heer Klaver.

De heer **Vollebergh**: Impliciet hoorde ik ook nog wat vragen van andere kanten. In deze discussie blijft de vraag over instrumentalisme altijd boeiend. De sfeer hier aan tafel is eigenlijk zoals altijd: de economen begrijpen er niks van, want instrumentalisme leidt eigenlijk alleen maar tot slechte uitkomsten. Volgens mij is dat een miskenning. We praten juist over eenvoud en simplificaties, omdat we de belastingen gebruiken voor instrumentalisme. In een aantal opzichten is dat ook een goede zaak, want

het leidt tot een correctie van een aantal problemen, of je bereikt er doelen mee die je wilt nastreven. Elke belasting heeft dat soort effecten. Dat moeten we niet ontkennen of wegmoffelen onder het mom van het argument dat instrumentalisme niet deugt. Volgens mij is er altijd instrumentalisme, ook bij de arbeidsbelasting. Het argument om nu te schuiven is ook ingegeven door instrumentalisme. Ik begrijp dit punt dus niet zo goed.

Leidt instrumentalisme altijd tot een gebrek aan eenvoud? Volgens mij is dat onzin. Dat wil ik echt benadrukken. Wij pleiten, met steun van het CPB, voor een uniform btw-tarief. Dat is alleen maar eenvoudig. Daar zitten interessante milieueffecten aan. Die twee zaken zijn dus niet noodzakelijkerwijs strijdig met elkaar. Het is wel terecht om zorgen te hebben over te veel complexiteit, ook bij accijnzen. Die zorg deel ik van harte. Onze Staatssecretaris vraagt daar ook terecht aandacht voor. Ik ben het daar zeer mee eens. Ik stel dus voor om goed na te denken over de vraag waar verstandige, instrumentele belastingen zitten. Accijnzen zijn daar een prachtig voorbeeld van. Daar hebben we er een heleboel van. Bij elkaar leveren ze ongeveer 10% van onze belastingopbrengst. Een belangrijk punt is dat hiermee ruimte wordt geboden om te schuiven.

Ik heb nog één punt, als bruggetje naar de expliciete beantwoording van de vraag van de heer Klaver. Je hoort vaak dat het niet werkt. Dat verbaast mij ten zeerste. Je kunt van alles over de bpm (belasting personenauto's en motorrijwielen) zeggen, maar als die één ding heeft gedaan, is het wel ervoor zorgen dat Nederland het schoonste wagenpark van Europa heeft. Dat is een apart experiment. Er is geen land in Europa dat zo'n succesvol beleid heeft gevoerd in het creëren van een schoon wagenpark. Ik zeg daarmee niet dat het een goed idee was, want het heeft ons 2,5 miljard gekost. Ik weet niet of we dat hadden moeten willen. Misschien hadden we het op een andere manier beter kunnen inrichten. Ik denk nog steeds dat het een goede zaak is.

Dat brengt mij bij de vraag waar de quick wins zitten. Die zitten er zeker op een aantal terreinen in het verkeers- en vervoersbeleid, maar een en ander leidt wel tot iets hogere lasten dan een aantal politieke partijen misschien prettig vinden. Ze zijn echter wel degelijk goed gefundeerd, gezien de totaaleffecten die de auto met zich meebrengt. De auto is niet alleen maar een melkkoe, maar vormt ook een probleem in termen van woon-werkverkeer. Denk aan congestie en milieueffecten zoals luchtverontreiniging. Die pak je met dit soort belastingen aan. Daar is ook een goede reden voor.

Wat hebben we de laatste tijd fout gedaan? Ik denk dat we te veel in de accijnssfeer, in combinatie met de bpm, hebben gedaan en te weinig op diesel hebben gestuurd. Vanuit het milieu zit daar dus een quick win. In de energiebelasting hebben we ook een aantal dingen gedaan die geleid hebben tot meer complexiteit. De salderingsregeling is daar een voorbeeld van, maar zo complex is die eigenlijk niet. Zij is eigenlijk een heel eenvoudig instrument, maar heeft wel een aantal interessante effecten vanuit milieuoogpunt. Het is ook een voorbeeld van een slim ingerichte regeling.

Wat misschien beter zou kunnen, is de tarifering van elektriciteit ten opzichte van aardgas. Elektriciteit wordt nu naar verhouding zeer hoog belast. Wij pleiten voor een schuif van elektriciteit naar aardgas, omdat dit in allerlei opzichten tot betere milieueffecten zou kunnen leiden.

De **voorzitter**: Dank u wel. Tot slot geef ik het woord aan de heer Heithuis, die vragen heeft gekregen van de heren Van Vliet, Omtzigt en Bashir.

De heer **Heithuis**: Als het gaat over milieudoeleinden dienen met belastingen, denk ik altijd terug aan de parlementaire behandeling van het Belastingplan 2015 en aan de Mitsubishi Outlander van de heer Omtzigt.

Hij kondigde aan dat je voor € 100 zo'n auto kon rijden. Inmiddels is menigeen bekend dat vrij weinig mensen die auto aan het stopcontact leggen. De meesten gooien hem gewoon vol met benzine. Gelukkig is dat dan wel benzine met een wat lager octaangehalte. Dat schijnt dan weer goed te zijn voor het milieu.
De vraag rijst of al die milieudoelen waarvoor belastingheffing wordt ingezet, zijn bereikt. Ik waag dat zeer te betwijfelen. Er zit ook iets innerlijk tegenstrijdigs in. Dat zien we ook terug in de brief van de Staatssecretaris van september jongstleden. Hij steekt de loftrompet over het feit dat wij het schoonste wagenpark van Europa hebben. Mijn collega ter linkerzijde heeft dat ook gedaan. Als een maatregel echt succesvol is, wringt dat echter met onze belastingopbrengst. De bpm is daar een goed voorbeeld van. De opbrengst daarvan is in een paar jaar tijd teruggevallen van ongeveer 3 miljard naar ongeveer 1 miljard. Er is dus 2 miljard afgegaan, alleen maar door deze maatregel. Dan komt de staatskas in beeld. Als de bpm namelijk niks meer oplevert, moet een en ander veranderd worden. Het is dus innerlijk tegenstrijdig om door middel van belastingen milieudoeleinden na te streven. Zo gauw die maatregelen echt succesvol worden, gaat het budgettaire belang een grote rol spelen. Ik zou er dus niet aan beginnen. Het zijn slechte maatregelen, die moeilijk uitvoerbaar zijn. Dat zie je hierin ook terug. Het is de vraag of je je doel ermee bereikt. Ik wijs ook op de brief van de Algemene Rekenkamer van 19 maart jongstleden. Die staat op de website van de Algemene Rekenkamer. De Algemene Rekenkamer toont hierin aan dat de milieueffecten van belastingmaatregelen eigenlijk niet goed te meten zijn en dat het zeer twijfelachtig is of de doelen wel worden gehaald. Iedereen die voorstander is van milieubelastingen en groene belastingen, zou daar kennis van moeten nemen. Ik denk dat je in één keer genezen bent.

De heer **Vollebergh**: Die brief ging over de belastinguitgaven.

De heer **Heithuis**: Daar heb ik het ook over. Dit zijn belastinguitgaven.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Misschien kunt u dat straks herhalen wanneer de heer Klaver terug is.

De heer **Heithuis**: Ik begrijp dat ik het verkeerde verhaal afsteek en dat hij daarom is weggelopen. De hint was duidelijk. Ik heb volgens mij nog een vraag van hem te beantwoorden, dus ik hoop dat hij nog wel terugkomt. Ik denk dat mijn betoog over instrumentalisme helder is. Mijn collega helemaal aan de linkerzijde pleitte ervoor om meer in te zetten op innovatie. De belangrijkste vraag die gesteld moet worden voor alle innoverende regelingen in de belastingwetgeving, is of een bedrijf louter vanwege deze stimulering extra innovatie heeft gepleegd dat het anders, zonder deze maatregelen, niet zou hebben gepleegd. Dan heb ik het niet alleen over de innovatiebox, maar ook over de loonkostensubsidie, de bekende Wbso (Wet bevordering speur- en ontwikkelingswerk), die leidt tot een afdrachtsvermindering in de loonbelasting. Ik heb het ook over de investeringsaftrekken, zoals de Energie-investeringsaftrek (EIA) en de milieuinvesteringsaftrek (MIA), en de Research & Developmentaftrek (RDA) in de inkomstenbelasting. Ik heb daar zeer mijn twijfels over. Ik denk dat veel bedrijven vooral de innovatiebox met veel plezier hebben binnengehaald. Ze zijn blij met deze tariefsverlaging in de vennootschapsbelasting. Ik waag het echter zeer te betwijfelen of een bedrijf extra innovatie heeft gepleegd, louter en alleen vanwege de innovatiebox. Het was toch al van plan om te innoveren.
Naar mijn stellige overtuiging is innovatie een soort levensvoorwaarde voor een bedrijf. Als een bedrijf niet innoveert, is het volgens mij binnen de kortste keren volledig out of business. Het is dus niet nodig om innovatie fiscaal te stimuleren. In het Engels hebben ze daar best een

aardige term voor, namelijk «dead weight loss». Ik ben bang dat dit het geval is met alle innovatiemaatregelen. In 2007 is die innovatiebox er gekomen. Je zou eens moeten onderzoeken of de investeringen in innovatie vanaf 2007 substantieel hoger zijn dan voor 2007, toen die box er nog niet was.

Dan kom ik op de vragen van de heer Van Vliet. Je zou bijna denken dat wij onze betogen op elkaar hebben afgestemd, maar dat is niet zo. Het zal duidelijk zijn dat, als je eenvoud hoog in het vaandel hebt staan, daar geen instrumentalisme bij hoort. Belastingheffing dient één doel: belasting ophalen voor de overheid. Allerlei nevendoelen dien je op een andere manier te bewerkstelligen. Er zijn best goede argumenten voor die doelen, maar je moet die niet via de fiscale wetgeving proberen te bereiken. Het zijn indirecte maatregelen, waarmee heel zelden het beoogde doel bereikt wordt. Er lekt veel weg. Ik verwijs nogmaals naar de Algemene Rekenkamer, die er naast de laatste brief ook rapporten over uitgebracht heeft.

De heer Omtzigt heeft een vraag gesteld over de budgettaire gevolgen van het afschaffen van allerlei regelingen. Als je regelingen afschaft, heeft dat uiteraard budgettaire gevolgen. Ik kan me aan de vraag onttrekken met de flauwe argumentatie dat ik daarom niet in de politiek zit, maar in de wetenschap. Ik hoef me er dus niet mee bezig te houden. Ik ben bang dat de voorgaande twee commissies, waarover collega Van Eijsden al sprak, een beetje ten onder zijn gegaan aan het probleem van de budgettaire component van belastingherzieningen. Zij hadden namelijk allebei te maken met het juk van de budgettaire neutraliteit. Dat maakt de manoeuvreerruimte dus beperkt. Bij dit soort heel ingrijpende belastingherzieningen doen zich allerlei neveneffecten voor die niet op voorhand in kaart zijn te brengen. Je weet vaak niet exact hoe mensen zullen reageren. Er zullen plussen en minnen bij zitten. De vraag is of je zo'n brede herziening op voorhand dood moet slaan met het argument dat het niks mag kosten. Ik heb uit de brief van september overigens begrepen dat de Staatssecretaris ongeveer 5 miljard beschikbaar heeft als smeerolie. De belastingen waarvan ik voorstel om ze af te schaffen, komen daarbij in de buurt. Ik wil het hierbij laten wat de budgettaire effecten betreft.

De heer Bashir heeft een vraag gesteld over het fair share van internationale bedrijven. Daar heeft collega Van Eijsden ook al iets over gezegd. Ik kan me daarbij aansluiten. Nederland heeft als klein land het nadeel dat het op dit gebied eenzijdig weinig kan doen. Natuurlijk kunnen wij besluiten om rente op vreemd vermogen uit te sluiten van aftrek. Vanuit economisch perspectief is daar ook het een en ander voor te zeggen. We kunnen royaltybetalingen op intellectueel eigendom uitsluiten van aftrek. Dat kunnen we allemaal regelen. Dat hebben we ook een beetje geprobeerd in 2007, met de groepsrentebox. Die had namelijk als effect dat rente nog maar aftrekbaar zou zijn tegen een tarief van 5%. Prompt kwam het internationale bedrijfsleven – in dit geval ging het specifiek om het Amerikaanse bedrijfsleven – in het geweer, omdat een dubbele heffing hiervan het gevolg zou zijn. Als er geen aftrek is in Nederland, of aftrek tegen een laag tarief, en er voluit wordt belast in het andere land, ontstaat er een dubbele belastingheffing. Dat is de makke waar je als klein land tegen aanloopt. Het buitenland is heel groot.

Je kunt dus eenzijdig weinig doen. Het enige wat je kunt doen, is internationaal samenwerken. Je kunt constateren dat die ontwikkeling nu eindelijk is ingezet, maar wat mij betreft veel te laat. Het gaat dan met name om internationale samenwerking in OESO-verband. In EU-verband gebeurt er ook het een en ander, maar samenwerking in OESO-verband is eigenlijk nog veel interessanter, omdat de OESO veel meer lidstaten bevat, met veel grote economieën. Op die manier kun je de internationale belastingstructuren van bedrijven aanpakken. Wellicht kan men in OESO-verband afspreken dat rente, royalty's et cetera niet meer aftrekbaar zijn. Dat moet dan wel internationaal gebeuren. Het is helaas

niet mogelijk – we zouden het misschien graag anders zien – om dit als land alleen te regelen. Dan is een land namelijk gelijk out of business. Ik weet niet of Nederland dat als doelstelling moet hebben.
Er is één maatregel die je op dit front kunt nemen. De commissie-Van Weeghel heeft voorgesteld om de vermogensaftrek in te voeren, een beetje naar Belgisch voorbeeld. Ik zag dat een collega van mij hier ook voor pleitte, met een variant hierop. Dat kun je wel doen als eenzijdige maatregel. De Staatssecretaris heeft destijds echter al gezegd dat dit veel te duur is. Heb ik nu alle vragen beantwoord?

De **voorzitter**: Volgens mij wel.

De heer **Heithuis**: Hoe is het mogelijk? Er valt nog veel meer te zeggen, dat snapt u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik kijk nog even naar de heer Vollebergh, aangezien er sprake was van uitlokking, zoals we dat hier in de Kamer noemen. Wilt u er nog op reageren? Dan hebt u het laatste woord.

De heer **Vollebergh**: Ik wil er heel graag op reageren. De heer Heithuis benadrukt steeds dat hij uit de wetenschap komt. Daar ben ik ook van. Het aardige is dat veel dingen waarvan hij zegt dat ze onderzocht moeten worden, zijn onderzocht. Dat heeft effect. Hij uitte zijn zorg over de Energie-investeringsaftrek. Ik heb daar zelf serieus onderzoek naar gedaan. Natuurlijk zijn er verliezen. Natuurlijk kan die regeling beter. Het is absurd dat de Mitsubishi Outlander op een gegeven moment zowel vanuit de EIA als vanuit de MIA werd gesubsidieerd. Daar ben ik het mee eens. Er zitten dus allerlei weeffouten in dat systeem. Het is ook raar dat die ontstaan. Dat is een punt van zorg. Dat heb ik ook steeds gezegd. Ik bepleit eenvoud, maar ik bepleit niet het afschaffen van prikkels. Dat lijkt me namelijk echt onzin. Uit allerlei econometrisch onderzoek is duidelijk naar voren gekomen dat belastingen effect hebben. Het gaat om wat de vraag wat die effecten zijn en of die sporen met de doelstellingen die je nastreeft.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik wil het hierbij laten. Ik dank de genodigden hartelijk voor hun komst en voor het delen van hun inzichten met de Kamercommissie.

De vergadering wordt geschorst van 12.14 uur tot 12.32 uur.

Blok 3. Gesprek met:
- Sonja Dusarduijn, Universiteit van Tilburg
- Stef van Weeghel, Universiteit van Amsterdam
- Peter Kavelaars, Erasmus Universiteit Rotterdam
- Sijbren Cnossen, Centraal Planbureau
- Femke Groothuis, Ex'tax

De **voorzitter**: Goedemiddag. Ik heet de genodigden van harte welkom bij dit rondetafelgesprek over het belastingstelsel. De orde is dezelfde als in de vorige blokjes. We vragen u eerst om kort, een minuut of twee, uw inbreng te introduceren. Vervolgens zullen de Kamerleden elk één vraag stellen aan één van u. Ze zullen aangeven aan wie ze die vraag stellen. Deze vragen worden achter elkaar gesteld. Het kan zijn dat u meerdere vragen krijgt. Daarna volgt de beantwoording van de vragen in dezelfde spreekvolgorde. Als er nog tijd over is, kunnen we nog meer interactief aan de slag tussen de leden en de genodigden.
Ik vraag u allen om te zeggen wie u bent en welke organisatie u vertegenwoordigt.

Mevrouw **Dusarduijn**: Goedemiddag. Mijn naam is Sonja Dusarduijn. Ik ben werkzaam bij de Universiteit van Tilburg. Ik houd mij voornamelijk bezig met een onderzoek naar het wel en wee van fiscale rechtsficties. Daarom heb ik mij bij de bestudering van de Kamerbrief alleen geconcentreerd op de voorstellen voor de vermogensrendementsheffing. Het zijn overigens niet zozeer voorstellen als wel vragen. Het leek mij namelijk beter om diepgaand één punt te behandelen dan heel globaal een aantal zaken aan te stippen waar ik waarschijnlijk veel minder verstand van heb, waarbij ik er dan maar van uitga dat ik wel verstand heb van ficties.
Ik las vanochtend in Het Financieele Dagblad dat we er eigenlijk al uit zijn. De fiscalisten zouden het namelijk eens zijn. Dat vond ik een heel bijzondere opmerking. We zouden het erover eens zijn dat de tarieven op arbeid omlaag moeten en de tarieven op de btw omhoog. Ik vind dat een wat kromme samenvatting van alle papers die geschreven zijn. Ik ben ook niet zo'n voorstander van het verhogen van de btw-tarieven, maar daar gaat mijn paper niet over. Ik heb alleen maar geschreven over de vermogensrendementsheffing. Dat is nu nog een fiscale rechtsfictie. Ik stel om meerderlei redenen voor om dat systeem te verlaten.
Ik stel ook een alternatief voor, namelijk om aan te sluiten bij het systeem dat momenteel in Duitsland gehanteerd wordt. In dat systeem worden de daadwerkelijke inkomsten uit vermogen en de winsten behaald met vermogen belast. Daarbij spelen de banken een essentiële rol. Dat is voor mij belangrijk, omdat de Belastingdienst niet nog zwaarder belast moet worden met uitvoeringsproblemen. In Duitsland heffen de banken een voorheffing op dividenden, rente en vermogenswinsten. Die zaken houden ze nu toch al bij. De Duitse banken hebben daar dan ook mee ingestemd. Er is natuurlijk een aanpassing van systemen voor nodig, maar het zou heel mooi zijn als de Nederlandse banken kunnen leren van de ervaringen in Duitsland.

De heer **Van Weeghel**: Ik ben verbonden aan de Universiteit van Amsterdam en aan PwC. Ik ben ongelofelijk blij dat ik hier zit. In 2010 hebben wij met de studiecommissie belastingstelsel ons rapport afgescheiden, nadat we daar negen maanden hard aan gewerkt hadden. Vervolgens viel het kabinet en kwamen er nieuwe verkiezingen. Ik was eigenlijk bang dat ons rapport in de la zou verdwijnen en er nooit meer uit zou komen. Het werd nog erger toen kort daarna de commissie-Van Dijkhuizen werd ingesteld. Toen dacht ik dat er helemaal niks meer zou gebeuren met ons rapport, maar tot mijn grote verbazing is het weer uit de la gekomen en is het hopelijk onderdeel van de plannenmakerij.
De aanleiding voor deze bijeenkomst is eigenlijk nog nauwelijks genoemd, namelijk de Prinsjesdagbrief van de Staatssecretaris. Ik vind dat een goede brief. Ik heb natuurlijk de kritiek op de brief gehoord. Er staat inderdaad geen concreet voorstel tot belastingherziening in, maar de contouren worden uiteengezet. Er moet sprake zijn van vereenvoudiging, banencreatie en groei.
De Staatssecretaris stelt in zijn brief voor om vooral op heldere uitgangspunten te sturen. Dat is een belangrijk punt, dat ik hier wil benadrukken. Dat is wel lastig. U bent allen politici, u hebt een achterban en die achterban wil bepaalde belastingmaatregelen en belastinguitgaven handhaven, uitbreiden of afschaffen. Dat maakt het een gecompliceerde oefening, maar ik pleit er toch voor, in het verlengde van de brief van de Staatssecretaris, om de politieke verschillen naar de achtergrond te verplaatsen, voor zover dat reëel en mogelijk is.
Ik heb een paar concrete punten. Bij mijn inbreng voor deze bijeenkomst heb ik de samenvatting van het rapport van destijds gevoegd. Ik zal een en ander heel kort herhalen. Het huidige stelsel voldoet goed. Vermeend is inmiddels vertrokken, maar ik wil hem toch nog een pluim geven voor wat hij in 2001 bewerkstelligd heeft, inclusief box 3, hoewel ik er ook wel nuances op wil aanbrengen. Het gaat om een verlaging van de tarieven,

een verbreding van de grondslag en een vereenvoudiging. Wellicht moet het onderscheid tussen eigen vermogen en vreemd vermogen verkleind worden. Ik weet dat de heer Groot dit een interessant thema vindt. Destijds stond het ook in het verkiezingsprogramma van de PvdA, als ik het me goed herinner. Daarnaast gaat het om een verschuiving van verstorende naar minder verstorende belastingen. Het is natuurlijk heel makkelijk om daarover in abstracties en met grote pennenstreken te spreken, maar er zijn toch veel internationale studies die aangeven dat de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting verstorend zijn en dat belasting op consumptie en op immobiele factoren, zoals onroerend goed, minder verstorend zijn. Recentelijk heeft het rapport van het Centraal Planbureau hier wat nuances op aangebracht, maar dat wijkt af wel af van de bandbreedte van internationale rapporten. In ons rapport hebben we geschreven dat er geen vlaktaks moet komen, maar dat er ook geen hoger toptarief moet komen dan we nu hebben.
In dat kader, maar half buiten het bestek van deze bijeenkomst, kom ik op het volgende. Ik heb zowel Capital in the Twenty-First Century van Piketty gelezen als The Price of Inequality van Stiglitz, de Nobelprijswinnaar. Dat laatste heb ik vorige week in mijn vakantie gelezen. Het is een erg goed boek. Beide boeken gaan over ongelijkheid, maar deze ongelijkheid bestaat vooral in de Verenigde Staten en veel minder in continentaal Europa. Ik schrok eigenlijk, want ik had een en ander onvoldoende op mijn netvlies staan. We hebben het over verhoging van tarieven en progressie in de tarieven. In de Verenigde Staten is zowel de capital gains tax, de vermogenswinstbelasting, als de belasting op dividenden, voor natuurlijke personen maar 15%. Heel veel Amerikanen zien ook nog kans om hun arbeidsinkomsten in de vorm van vermogensinkomsten te ontvangen. Dat is dus een heel andere wereld dan hier, met een toptarief van 52% dat al betrekkelijk snel aangrijpt.
Er zijn drie punten die ik in mijn begeleidend brief bij de samenvatting heb genoemd: box 3, de eigen woning en het vestigingsklimaat. Ik zeg even niks over de eigen woning. Ik denk dat Vermeend het destijds briljant heeft gedaan met box 3. Of hij de redder van de wereld en in het bijzonder van Nederland is, zoals hij zelf suggereerde, moet een ander maar beoordelen. Box 3 is heel solide en eenvoudig en dus prima. Als in het politieke spectrum aan de linkerkant echter de beleving bestaat dat box 3 eigenlijk maar een fractie belast van datgene wat er echt gerealiseerd wordt en aan de rechterkant de beleving bestaat dat het veel te veel is, waarom wordt er dan niet serieus nagedacht over een systeem dat aangrijpt bij echt gerealiseerde vermogenswinsten en inkomsten? Het gaat dan dus niet alleen om de inkomsten, zoals in de Wet IB 1964, maar om beide. Administratief verkeren we volgens mij vandaag in een andere wereld dan in 2001. In die zin sluit ik mij aan bij mevrouw Dusarduijn. Vandaag de dag is het veel makkelijker dan toen. Misschien moet je de banken daar dus een rol in geven.
Als laatste kom ik op het vestigingsklimaat. De heer Heithuis zei het al: laten we bedachtzaam en voorzichtig zijn met ons vestigingsklimaat. Ik ben misschien niet helemaal objectief, want ik adviseer ook het grote bedrijfsleven, maar zelfs in het BEPS-rapport (Base Erosion and Profit Shifting) van de OESO vind je statistieken waaruit blijkt dat grote multinationale ondernemingen over een langere termijn gemeten een effective tax rate hebben, dat hoger ligt dan het gemiddelde wettelijke Vpb-tarief in de OESO-landen. Ik ben er helemaal voor om goed te kijken naar het internationale systeem en om mogelijkheden tot misbruik in te dammen, maar laten we alsjeblieft voorzichtig zijn en het grote bedrijfsleven niet collectief wegzetten als belastingontwijkers. Feitelijk is dat onjuist in al die gevallen waarin het gemiddelde belastingtarief hoger dan 25% is en soms zelfs hoger is dan 30%. Nederland is een klein land, dus laten we, zoals de heer Heithuis ook al zei, heel voorzichtig zijn.

De heer **Kavelaars**: Ik ben Peter Kavelaars, hoogleraar fiscale economie aan de Erasmus Universiteit en tevens verbonden aan Deloitte. Dank voor de uitnodiging voor deze bijeenkomst. Het is een goed initiatief om over belastingherziening te spreken. Er is veel reden voor. Ik wil mij niet beperken tot de inkomstenbelasting. Daar ligt misschien de meeste nadruk op bij deze belastingherziening, maar daar heb ik mij in mijn paper ook niet toe beperkt. Het ligt in de eerste plaats voor de hand dat ik verwijs naar het rapport van de commissie-Van Dijkhuizen, waarin ik zitting heb gehad. U zult begrijpen dat ik nog steeds volledig achter de aanbevelingen in dat rapport sta. Dat heb ik ook geschreven in mijn notitie. Dat geldt overigens ook voor het rapport waar mijn buurman net over sprak, van de commissie waar hij zelf voorzitter van was, de commissie-Van Weeghel. Ook daar staan uitstekende aanbevelingen in, die tot op de dag van vandaag in overgrote meerderheid nog steeds heel goed kunnen worden uitgevoerd en ingevoerd. Ik raad u dus aan om vooral veel aandacht te geven aan die twee rapporten.
Voordat ik naar de inkomstenbelasting ga, wil ik het over de complexiteit van ons fiscale stelsel hebben. Over die complexiteit zijn we het allen wel eens, denk ik. Ik heb twee algemene punten. In het algemeen is het goed dat we proberen om het zo eenvoudig mogelijk te maken. We moeten ons wel realiseren dat fiscale stelsels eigenlijk per definitie niet eenvoudig te maken zijn. Kortom, steek daar niet al te veel energie in, al was het maar omdat het, als het je wel lukt, na twee of drie jaar toch weer mis zal zijn. Dan is het namelijk weer complex. Het is de vraag of je die energie niet beter anders had kunnen invullen. Als vereenvoudiging op een goede manier mogelijk is, moet je dat natuurlijk wel zien te bewerkstelligen. Dat staat voorop.
Als we naar de complexiteit van ons stelsel kijken, stel ik voor om niet direct naar de inkomstenbelasting te kijken. Een echt ingewikkelde belasting is de vennootschapsbelasting. Dat is echt een volstrekt ondoorgrondelijke heffing geworden, die vele malen complexer is dan de inkomstenbelasting. Je kunt hooguit zeggen dat het aantal personen dat met deze heffing te maken heeft, vele malen kleiner is dan het aantal mensen dat met de inkomstenbelasting te maken heeft. Dat is waar. Er zijn echter ook heel veel kleinere ondernemers die ermee te maken hebben. Als je in de eenvoudsfeer dus iets wilt winnen, moet je je primair daarop richten.
Ik loop een aantal belastingen af, mede in het kader van hetgeen we met de commissie-Van Dijkhuizen hebben gezegd. Ik haal er een paar punten uit, te beginnen met de eigen woning. Ik denk dat we er binnen de commissie-Van Dijkhuizen niet helemaal eenduidig over zijn geweest. Ik ben er zelf een groot voorstander van dat de hypotheekrenteaftrek eruit gaat. Ik denk ook dat de woningmarkt er inmiddels rijp voor is. De huizenprijzen zijn ook fors gedaald. In feite is daarvan al veel verdisconteerd in een potentiële verlaging of vermindering van de hypotheekrenteaftrek. Die eigen woning zou dus uit het huidige systeem moeten en naar box 3 moeten. Hierbij ga ik ervan uit dat box 3 wordt gehandhaafd. Daar kom ik zo op terug. Dat lijkt me namelijk ook geen goed idee. Die eigen woning moet in ieder geval uit box 1. De hypotheekrenteaftrek moet er hoe dan ook uit. Dat levert budgettair een heel substantieel bedrag op dat we goed kunnen aanwenden voor een lastenverlaging op arbeid. Het spreekt voor zich dat ik daar ook een groot voorstander van ben. We hebben het dan over een bedrag van ruim 10 miljard euro.
Een ander punt dat ik wil aanhalen, is de duale inkomstenbelasting. In eerste instantie is dit misschien wat theoretisch, maar ik denk dat we daar nader onderzoek naar moeten doen. Dat hebben we ook in de commissie-Van Dijkhuizen gedaan. Een duale inkomstenbelasting is natuurlijk een heel andere gedachte om over de belastingheffing te spreken. Ik zou er een groot voorstander van zijn. Met het rapport hebben we er een begin mee gemaakt. Als je daaraan wilt werken, moet er naar

mijn stellige overtuiging ook iets worden gedaan aan de vennootschapsbelasting. Op dit punt kun je die twee namelijk zeker niet los van elkaar zien. Je zult dan moeten afstappen van het klassieke stelsel.
Wat de heffing over vermogensinkomsten betreft, even los van de duale inkomstenbelasting, moeten we in mijn optiek absoluut af van box 3. We willen een mooi, eenvoudig systeem. De commissie-Van Dijkhuizen heeft voorstellen gedaan om de druk iets soepeler te laten verlopen, maar uiteindelijk is het toch geen redelijk systeem. Ik verwijs graag naar mijn oratie uit 1997, waarin ik een vermogenswinstbelasting heb bepleit. Mijn argumenten daarvoor kun je nu nog steeds hanteren.
Bij de vennootschapsbelasting wil ik op twee punten de nadruk leggen, in de eerste plaats op het onderscheid in de behandeling tussen eigen en vreemd vermogen. Dat is een buitengewoon zorgelijke aangelegenheid. Dit is een van de belangrijkste redenen waarom die vennootschapsbelasting zo complex en ongelofelijk verstorend is. Daar moet wat aan gebeuren. Ik neig zelf vooral naar een systeem waarin een deel van de vergoeding op eigen vermogen en een deel van de vergoeding op vreemd vermogen in aftrek worden gelaten. Dat maakt het ongeveer evenwichtig.

De **voorzitter**: Kunt u afronden?

De heer **Kavelaars**: Ja. Het tweede punt over de vennootschapsbelasting betreft het vestigingsklimaat. Ik denk dat we ons vooral moeten richten op het goedkoper maken van arbeid, in plaats van op de vennootschapsbelasting.

De **voorzitter**: Er komen nog vragen. Dan kunt u voor uw overige punten misschien nog wel een haakje vinden. Dat lukt meestal wel. Ik geef nu het woord aan de heer Cnossen.

De heer **Cnossen**: U hebt allen mijn notitie gelezen, dus zal ik die niet herhalen. Vanmorgen zag ik een aantal papers langskomen waarin behartigenswaardige voorstellen worden gedaan of ideeën worden geopperd over economische groei en werkgelegenheid. In mijn notitie heb ik wat geschreven over werkgelegenheid. Het CPB heeft er ook een rapport over uitgebracht. Werkgelegenheid kan eigenlijk alleen maar gestimuleerd worden via de extensieve marge. De participatie kan dus verhoogd worden, met name aan de onderkant van het loongebouw.
Groei heeft heel veel te maken met een goed ontworpen belastingstelsel. In principe kun je groei natuurlijk niet bevorderen via belastingen. Belastingen maken mensen alleen maar armer, nooit rijker. Daar moet je dus niet te veel van verwachten. We kunnen echter wel kijken naar minder verstorende belastingen dan de huidige belastingen. Dat heeft hoofdzakelijk te maken met de belastingmix. De heer Van Weeghel heeft het ook al gezegd. Belastingen op onroerend goed, de eigen woning en andere objecten, zijn het minst verstorend. Dan komen de belastingen op consumptie. Die zijn ook minder verstorend dan belastingen op arbeid en ondernemen. Ik wijs met name op accijnzen en milieuheffingen. Die zijn heel belangrijk voor een efficiënte allocatie van economische middelen. Vervolgens komen we bij belastingen op arbeid. Die zijn verstorender dan belastingen op consumptie. De uitruil tussen consumptie en arbeid ligt niet zo eenvoudig als in het algemeen wordt aangenomen. Als we de btw verhogen en de belastingen op arbeid verlagen via verhoging van de arbeidsaftrek, verschuiven we de druk hoofdzakelijk naar niet-actieven. Dat kan. Daar kun je voor kiezen, maar ik denk wel dat dit expliciet moet worden gemaakt.
Als laatste zijn er de belastingen op ondernemen en investeren. Daar hoort beleggen ook bij. Het is natuurlijk heel merkwaardig dat wij in Nederland een verschil maken tussen beleggen en investeren, terwijl de Engelsen daar maar één woord voor hebben: investment. Zij maken geen

verschil tussen beleggen en investeren. Er is natuurlijk ook geen verschil. Een belegger kan net zo veel risico lopen als een ondernemer. Deze belastingen zijn het meest verstorend en verdienen dus ook de meeste aandacht.
Net als mijn buurman heb ik ook helemaal geen sympathie voor box 3. Ik heb een aantal voorbeelden gegeven van de onevenwichtigheid of de uitwerking van die box. Het idee kan dan heel eenvoudig zijn, maar het is in strijd met alle elementaire opvattingen over een rechtvaardige verdeling van belastingen.
Het belastingstelsel moet eruitzien alsof men erover nagedacht heeft. Ik voeg er nog iets aan toe, want ik heb minstens 40 landen geadviseerd over hun belastingstelsel: elk land heeft recht op een slecht belastingstelsel, maar Nederland heeft wel heel gretig van dat recht gebruikgemaakt. We beginnen hier vaak met de toeters en de bellen. Hij krijgt een toeter en ik krijg een bel en dan gaan we samen naar de kerstboom en versieren we die verder. Ik wil graag een belastingstelsel dat misschien te theoretisch is voor de praktijk, maar waarin we ons in ieder geval herkennen in de consistentie, de duurzaamheid, de effecten op investeringen en werkgelegenheid en de verdeling van de lastendruk.
Ik heb een voorstel voor een duale inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting. Die twee gaan samen. Daar is geen enkele strijd tussen. Dat zien we ook niet in de Scandinavische landen. In Europa hebben al veertien landen de contouren van een duale ib en Vpb in de praktijk gebracht. Daar is veel van te leren. Daar kan ik nog wel iets over zeggen. Ik heb een staatje gemaakt van al die vennootschapsbelastingen in de Europese Unie. Ik zie bijvoorbeeld nog allemaal finale voorheffingen op dividend en rente en in sommige landen ook op royalty's. De koppeling tussen vennootschapsbelasting en inkomstenbelasting heb je dan helemaal niet meer nodig.
In de groep hier aan tafel zie ik een redelijk breed draagvlak voor een duale inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting. Er zijn nog verschillen in de toepassing van het realisatiebeginsel. Daar heb ik totaal geen sympathie voor. Ik pleit voor een aanwasbelasting waar dat mogelijk is en voor een realisatiebelasting waar een aanwasbelasting niet mogelijk is. Als je een aandeel in Philips verkoopt, incasseer je de winst en word je erover belast. Er is geen verschil met iemand die hetzelfde aandeel heeft, verder ook in dezelfde omstandigheden verkeert, en die dit aandeel niet verkoopt maar het als het ware herbelegt in hetzelfde aandeel. Die twee zaken maken qua draagkracht totaal geen verschil. Dat wil ik toch wel vasthouden. Een aanwasbelasting heeft niet het fnuikende lock-in-effect van een realisatiebelasting.

De **voorzitter**: Kunt u de overige punten van uw betoog bewaren voor de beantwoording? Er komen zeker vragen en dan kunt u daar nog op ingaan.

De heer **Cnossen**: Ik was bijna klaar. Ik wil er nog één zin aan toevoegen, namelijk dat ik minder voel voor de vermogensaftrek, met name voor corporate equity, dan anderen, omdat die in Nederland tot nu toe onvolledig is uitgewerkt, in tegenstelling tot bijvoorbeeld The Mirrlees Review in Engeland. Daar laat ik het bij.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik geef het woord aan mevrouw Groothuis.

Mevrouw **Groothuis**: Hartelijk dank voor de uitnodiging om deel te nemen aan dit gesprek. Mijn naam is Femke Groothuis en ik ben directeur van de The Ex'tax Project. In 2014 hebben wij een studie gepresenteerd samen met belastingexperts van Deloitte, EY, KPMG en PwC over de mogelijkheden van een belastingverschuiving van arbeid naar het gebruik van natuurlijke hulpbronnen. In Nederland zijn de lasten op arbeid hoog,

wat ondernemers de prikkel geeft om voortdurend te zoeken naar manieren om mensen overbodig te maken in productieprocessen en om arbeid te verplaatsen naar lagelonenlanden. Op die manier worden mensen uit het arbeidsproces gestoten. Inmiddels zijn 4,9 miljoen mensen in Nederland afhankelijk van een uitkering. Dat geeft een enorme druk op ons sociale stelsel.
Natuurlijke hulpbronnen zoals schone lucht, water, metalen en mineralen zijn niet of nauwelijks belast en die gebruiken we dus ook onbeperkt, terwijl internationale klimaatverandering, waterschaarste, supplyrisico's van grondstoffen en luchtvervuiling enorme verstoringen en conflicten veroorzaken.
Men is het erover eens dat belastingen op arbeid verstorender zijn voor de economie dan belastingen op consumptie en natuurlijke hulpbronnen. Een verschuiving van lasten krijgt dan ook de steun van internationale instituten zoals de OESO, het IMF, de Europese Commissie en de eurogroep.
Het rapport van de Ex'tax-werkgroep bevat onder andere een uitgebreid overzicht van de internationale literatuur. Het bevat een toolkit die inzichtelijk maakt wat de mogelijkheden zijn voor een tax-shift. Deze toolkit is gebruikt om in kaart te brengen hoe in Nederland 34 miljard kan worden verschoven door een lastenverlichting te realiseren op arbeid. De financiering hiervoor wordt opgebracht door toepassing van het principe «de vervuiler betaalt». Door pragmatische keuzes te maken gaat dat ook samen met een vereenvoudiging van het stelsel. Uiteraard is internationale afstemming voor een deel van die maatregelen onontbeerlijk. Dat pakket is dan ook niet bedoeld als een blauwdruk, maar wel om te laten zien in welke richting we kunnen denken en met name om een langetermijndoel aan te geven. Wat betreft de werkgroep is dat langetermijndoel een circulaire economie die groeit door slimmer grondstofgebruik. Zo'n economie vereist allerlei businessmodelen, zoals repareren en recyclen, maar ook veel innovatie. Dat is allemaal arbeidsintensief. Op dit moment geeft het belastingstelsel juist een barrière voor ondernemers om dat soort modellen te introduceren en op te schalen. Meer banen en slim grondstoffengebruik zijn precies de zaken die we in deze tijd nodig hebben en waarmee we op langere termijn een competitief voordeel zullen kunnen houden.
Uiteraard is overeenstemming over specifieke maatregelen veel makkelijker wanneer je overeenstemming hebt over dat langetermijndoel. Ik wil u daarom adviseren om u daarop te richten. Het rapport en de vervolgprojecten die we hebben gedefinieerd nodigen uit tot een frisse blik op het belastingstelsel en laten zien dat een fundamentele herziening van ons belastingstelsel echt rekening moet houden met de ontwikkelingen buiten Nederland. We leven niet onder een kaasstolp en zullen rekening moeten houden met de grote internationale sociale en ecologische ontwikkelingen. Het rapport is online beschikbaar op de website van Ex'tax: ex-tax.com. Kopieën zijn uiteraard beschikbaar voor de werkgroep. Ik ben heel graag bereid om vragen te beantwoorden.

De **voorzitter**: Dank u wel voor uw inleiding. We gaan nu een eerste ronde vragen van de Kamerleden doen. Ik stel voor dat ieder Kamerlid één vraag stelt en daarbij aangeeft aan wie de vraag wordt gesteld.

Mevrouw **Neppérus** (VVD): Voorzitter. Ik heb opnieuw, ook in dit derde blok, met interesse geluisterd naar onze gasten. Ik heb een vraag aan mevrouw Groothuis. Ik heb haar bijdrage gelezen, die kennelijk met behulp van adviesbureaus is opgesteld. Om die 34 miljard te bereiken moet de btw behoorlijk omhoog. Dat is gemakkelijk, maar er staan ook dingen in waarvan je je kunt afvragen of Nederland die kan doen, bijvoorbeeld met de kerosine voor vliegtuigen. Die splitsing kom ik er niet

in tegen: wat kan Nederland doen en waar zul je juist in Europa dingen moeten doen en is daar draagvlak voor in Europa?

De heer **Groot** (PvdA): Voorzitter. Ik heb een vraag over de duale inkomstenbelasting. De heer Cnossen is daarvan warm pleitbezorger. Hij constateert dat daarvoor groeiende steun is in de commissie. Dat zou minder geschuif betekenen van inkomen naar kapitaalinkomen terwijl het in feite om arbeidsinkomen gaat. Wat denkt de heer Van Weeghel daarvan? Er wordt een consensus verondersteld. Ik begrijp dat de heer Kavelaars ook zegt dat die duale inkomstenbelasting best een goed idee is, hoewel de commissie-Van Dijkhuizen zich daar niet voor uitspreekt. Wat is de mening van de heer Van Weeghel daarover? Zou die leiden tot een evenwichtige belastingheffing tussen ondernemers en werknemers?

De heer **Omtzigt** (CDA): Voorzitter. Ik was bij de regeling van werkzaamheden vanwege een punt. Ik heb de inbreng van de gasten niet gehoord, maar heb hun stukken met interesse gelezen. Het past mij in dit geval om de vragenronde over te slaan.

De heer **Koolmees** (D66): Voorzitter. Ik dank de gasten voor de papers. Die zijn zeer interessant. Ik heb eigenlijk twee onderwerpen, maar begin met eigen vermogen/vreemd vermogen. Dat is een aantal keren langsgekomen in het rapport van de commissie-Van Weeghel. Ook vanmorgen is het onderwerp langsgekomen. Ik wil graag horen wat het verstandigste systeem is om een stap te maken naar het fiscaal gezien evenwichtiger behandelen van eigen vermogen en vreemd vermogen. De heer Kavelaars heeft daar al iets over gezegd. Ik ben zeer benieuwd hoe de heer Cnossen hiertegen aankijkt. De heer Van Weeghel heeft er ook iets over gezegd. Straks heb ik nog een vraag over box 3.

De heer **Bashir** (SP): Voorzitter. De heer Kavelaars vertelde dat hij in 1997 al een opinieartikel heeft geschreven over vermogenswinstbelasting. In diezelfde periode hebben wij in de Kamer diverse voorstellen daarvoor gedaan. Recentelijk heb ik hierover nog opinieartikelen van Jan Marijnissen gelezen. Misschien waren we toen vroeg, maar nu dreigen we te laat te zijn. Op het moment dat mensen meer belasting moeten betalen dan wat ze bijvoorbeeld aan rente ontvangen, heeft dat gevolgen voor de belastingmoraal. Ze gaan dan proberen de belasting te ontwijken of te ontduiken. Ik vraag de heer Kavelaars of er gevolgen voor de belastingmoraal zullen zijn als we dit op zijn beloop laten.

De heer **Klaver** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank alle gasten voor hun inbreng. Ik heb een vraag aan mevrouw Groothuis. Ik heb het rapport van Ex'tax gelezen. Ik ben blij dat het rapport zo veel aandacht weet te genereren voor het belang van vergroening van de belastingen en het stimuleren van toegevoegde waarde. Ik moet eigenlijk heel erg denken aan het idee van Eckart Wintzen voor belasting op onttrokken waarde. Ik heb een vraag over het stimuleren van innovatie. Aan de ene kant gaat dat over het belasten van wat we niet graag zien, maar aan de andere kant gaat het ook om de vraag op welke manier je daarmee duurzaamheid en innovatie kunt stimuleren. Ik wil daarbij inzoomen op de btw. Daarin zou je moeten differentiëren, bijvoorbeeld voor elektronica die juist duurzaam is. Kan mevrouw Groothuis er verder op ingaan welke manieren zij ziet voor de overheid om juist duurzaamheid te stimuleren?

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Voorzitter. Ook namens mij dank aan de gasten voor hun inleiding en de papers. Ik heb een vraag aan de heer Cnossen, die zich tussen neus en lippen liet ontvallen dat hij adviseur is geweest voor vele landen, ik geloof zo'n 40 landen. Hij adviseerde die over hun belastingstelsel. Dat is natuurlijk een mooi referentiekader. Ik wil

graag van hem weten welk land hij het hoogste cijfer geeft. Aan welk land zou Nederland, als we het helemaal opnieuw konden verzinnen, een voorbeeld moeten nemen? Welk land werkt het minst verstorend, zet maximaal in op werkgelegenheid, ontmoedigt arbeid niet en dergelijke? Kan de heer Cnossen een voorbeeld geven van een land dat het goed voor elkaar heeft en waarvan we het stelsel kunnen copy-pasten zodat we heel wat winst zouden hebben?

De heer **Klaver** (GroenLinks): Voorzitter. Ik heb geen aanvullende vraag – dat was immers niet de afspraak – maar ik zag de heer Cnossen zojuist met een tabel zwaaien. Die wilde hij volgens mij delen. Misschien is het een idee om de bode die te laten vermenigvuldigen zodat we die allemaal kunnen krijgen.

De **voorzitter**: Misschien wil de heer Cnossen die delen. Ik zie de bode al lopen. De Tweede Kamer werkt ongelofelijk snel!

De heer **Cnossen**: De tabel is nog niet compleet.

De **voorzitter**: O, maar de Kamer werkt ook vaak met incomplete informatie.
We zijn toe aan de beantwoording door de gasten. Wil mevrouw Dusarduijn misschien bijspringen bij de beantwoording van de vraag van de heer Bashir over box 3, de vermogensrendementsheffing? Haar betoog ging daar voornamelijk over. De heer Kavelaars had nog een punt over de omzetbelasting. Eén vraag gaat over de omzetbelasting. Willen mevrouw Groothuis en de heer Kavelaars ook nog even daarbij aansluiten, misschien niet vanuit de invalshoek van duurzaamheid, maar vanuit de invalshoek van wat zij graag kwijt wilden op dat punt? Die kans heb ik anderen immers ook gegeven.
We beginnen met de heer Van Weeghel, die primair van de heer Groot een vraag heeft gekregen. Ik begrijp dat de heer Koolmees ook nog iets van hem wil horen, maar hij moet maar even wachten tot de heer Cnossen die vraag heeft beantwoord.
U bent inmiddels al begonnen met antwoorden, mijnheer Van Weeghel, maar kunt u nog even de microfoon aanzetten?

De heer **Van Weeghel**: Neem mij niet kwalijk dat ik de orde verstoor, voorzitter.
Dit is een lastig punt. Als je een systeem wilt waarin de arbeidsinkomsten en de inkomsten uit de onderneming gescheiden worden benaderd, heb je per definitie afbakeningsproblemen. We worstelen daarmee al enorm in de bv- of de dga-sfeer: gebruikelijk loon en dergelijke. Het is natuurlijk raar dat in de inkomstenbelasting de arbeidsinkomsten en de ondernemingswinst tegen 52% belast zijn, maar in de Vpb weer niet. Voor een deel wordt dat weer gemitigeerd door de zelfstandigenaftrek, de mkb-winstvrijstelling en dergelijke. Maar als je een heel zuiver systeem wilt hebben en je gelooft dat er een verschil in belastingdruk moet zijn, dan is een duale belasting een ideaal model. Ik denk dat je de afbakeningsproblemen – ik heb die overigens nooit onderzocht – wel heel goed in kaart moet brengen, want de verleiding om arbeidsinkomsten te presenteren als ondernemingsinkomsten wordt natuurlijk steeds groter. We hebben in de Wet IB 1964 gezien wat er gebeurt als je onderscheid maakt, toentertijd tussen vermogensinkomsten en vermogenswinsten. Dat heeft tot eindeloos construeren en arbitreren geleid. Die kanttekening wil ik daarbij wel plaatsen.

De **voorzitter**: Aangezien we nog genoeg tijd hebben, geef ik u de ruimte voor een verdiepende vraag, mijnheer Groot.

De heer **Groot** (PvdA): Ik begrijp juist dat de duale inkomstenbelasting probeert om het probleem van het verschuiven van inkomen naar kapitaalinkomen op te lossen. Misschien kan de heer Cnossen daar straks nog op reageren.

De **voorzitter**: Dat kan zo direct. Ik geef als eerste het woord aan de heer Kavelaars, die een vraag van de heer Bashir heeft gekregen over de vermogenswinstbelasting. Mevrouw Dusarduijn kan daarna daarop antwoorden.

De heer **Kavelaars**: Die vraag ging over de vermogenswinstbelasting. Met name was de vraag of het nu wel de tijd daarvoor is. Ik heb die vorm van belasting in 1997 in mijn oratie voorgesteld. Ik denk dat het toen de tijd ervoor was en dat het nu nog meer de tijd ervoor is. Het grote bezwaar dat ik toentertijd proefde tegen het voorstel om een vermogenswinstbelasting in te voeren, was dat het administratief en uitvoeringstechnisch een complexe aangelegenheid zou zijn omdat we al die vermogensbestanddelen niet zouden kunnen registeren. Dat moet je natuurlijk elk jaar opnieuw doen omdat je moet meten wat de vermogenswinst is. Toentertijd heb ik gepleit voor een vermogenswinstbelasting, maar je kunt natuurlijk ook denken aan een vermogensaanwasbelasting, die Cnossen net naar voren bracht. Dan zou je wel, denk ik, een tegemoetkoming in de liquiditeitssfeer moeten geven. Het meten van vermogen is helemaal geen probleem. Dat doen we met de invoering van box 3 natuurlijk ook. We bepalen gewoon elk jaar op 1 januari wat ons vermogen is. Dan laten we enkele vermogensbestanddelen daarbuiten, zoals het huisraad, maar dat nemen we in de vermogensbelasting natuurlijk ook niet mee. Het gaat erom dat in de vermogenswinstbelasting de financiële activa en onroerend goed worden belast. Dat zijn de belangrijkste componenten. Die kun je prima meten. Dat doen we al jaren. De banken voorzien ook al jaren in een overzicht. Ik zie daar geen enkel probleem. Het enige waarover je wat discussie zou kunnen hebben is dat er verliezen kunnen ontstaan. De vraag is of je die verliezen in dezelfde mate wilt meenemen als de winst. Als je het evenwichtig doet, hoort dat uiteraard wel, maar ik kan me voorstellen dat je daar een soort compensatiesysteem voor maakt in de zin dat je verliezen niet meeneemt voor zover daar winsten tegenover staan. Uitvoeringstechnisch gezien is het dus een prima haalbare belasting. De gedachte is dat je vermogenswinsten en vermogensinkomsten gelijkwaardig belast.
We moeten ons wel realiseren dat we daar niet het grote geld vandaan halen om een belastingverlichting mee te financieren. Naar mijn stellige overtuiging is de grondslag van vermogen daar überhaupt veel te laag en veel te klein voor. Als je heel veel geld wilt hebben om de druk op arbeid te verlagen, dan haal je het met vermogen sowieso niet, ongeacht of je over een vermogenswinstbelasting spreekt of niet. De achtergrond van de vermogenswinstbelasting zit hem vooral in het feit dat je vermogen, dus inkomsten en winsten, gelijk behandelt en dat je een volledige heffing hebt over inkomen van arbeid en vermogensinkomsten. Dat is het belang. Het is een rechtvaardige heffing.

De heer **Bashir** (SP): Ik heb ook gevraagd naar de belastingmoraal. Op het moment dat iemand meer belasting betaalt dan diegene aan bijvoorbeeld rente-inkomsten krijgt, heeft dat gevolgen voor de wijze waarop hij met zijn aangifte omgaat. Wellicht kan hij box 3 niet ontwijken of ontduiken, maar wel andere dingen niet opvoeren om toch aan het rechtvaardigheidsgevoel tegemoet te komen. Hebt u daar ook zicht op?

De heer **Kavelaars**: Ik weet niet of u op het volgende doelt, maar een van de problemen was toentertijd dat er ook vermogen in het buitenland zit. De belastingdruk op de vermogensinkomsten werd daardoor hoger. Dat

was toentertijd een punt dat veel minder ver ontwikkeld was, maar in de huidige tijd is dat zeker wel helemaal opgelost omdat we een geweldig systeem hebben, dan wel over een jaar of drie echt effectief krijgen, voor de uitwisseling van informatie. Die uitwisseling vindt met alle landen plaats waar je enigszins redelijkerwijs je geld wellicht zou willen zetten. Landen waar je dat niet wilt zetten, zitten daar misschien niet in, maar zoals gezegd breng je daar je geld niet naartoe. Er is niemand die zijn vermogen in bijvoorbeeld Noord-Korea op de bank zet. Dat probleem is dus naar mijn stellige overtuiging opgelost. Ik zie daarnaast, gelet op de huidige controlemogelijkheden van de overheid, eigenlijk geen risico's. Je zou je hooguit kunnen afvragen of je de heffing met box 2 nog gelijkwaardiger zou moeten maken. Op dat punt verwijs ik naar het voorstel dat onze commissie-Van Dijkhuizen daarvoor heeft gedaan.

De **voorzitter**: Mevrouw Dusarduijn, wilt u nog iets toevoegen aan dit punt?

Mevrouw **Dusarduijn**: Ja, ik zou daaraan heel graag iets willen toevoegen, met name op het gebied van de moraal van het stelsel. Ik heb voor mijn eigen onderzoek naar ficties een heel grote enquête uitgevoerd onder belastingplichtigen. Het blijkt gewoon dat mensen in Nederland helemaal geen bezwaar hebben tegen belasting betalen, maar wel tegen het betalen van belasting voor een veronderstelde draagkracht. Voor heel veel mensen is dat een draagkracht die niet aanwezig is. Uiteraard – ik ben dat helemaal eens met de heer Kavelaars – brengt zo'n vermogenswinstbelasting waarschijnlijk niet het bedrag op voor een lastenverlichting. Dat zien we ook uit de recente metingen door het Centraal Planbureau, maar daaruit blijkt ook dat er heel veel belasting geheven is over draagkracht die er niet is. Waar het wel een verlichting brengt, is op het gebied van onvrede over het stelsel. Het grappige van een fictie is dat een fictie niet te ontkomen is door een belastingplichtige; een fictie bepaalt. Maar waar mensen onvrede voelen omdat ze die controle missen – dat blijkt heel duidelijk uit heel veel verschillende sociaalwetenschappelijke onderzoeken – is de neiging tot belastingontduiking heel groot. Waar ze dat niet kunnen, bij de fictie zelf, zal dat op een ander terrein een uitweg vinden. Ook daarom is het van belang om de heffing over vermogensinkomsten en -winsten te baseren op de realiteit.
De heer Kavelaars sprak ook over verliezen. Daaraan wil ik toevoegen dat de verliesverrekening in Duitsland ook via banken gebeurt. Daarmee wordt de Belastingdienst ontlast.
Ik maak één uitzondering, namelijk op het gebied van onroerende zaken. Die worden in Nederland beschouwd als gewoon vermogen in box 3, even los van de eigen woning. Onroerende zaken hebben een andere functie in het vermogen. In Duitsland wordt een heel duidelijk onderscheid gemaakt tussen vermogenswinsten en vermogensinkomsten over niet-onroerende zaken en wel-onroerende zaken. Ik denk dat we daar in Nederland ook eens goed over moeten nadenken, want eigen gebruik genereert geen koopkracht. Koopkracht is deels ook draagkracht. Op dat punt ben ik het niet volledig met de heer Cnossen eens. Draagkracht moet koopkracht zijn om belasting te kunnen betalen.

De **voorzitter**: Mijnheer Cnossen, u hebt een vraag van de heer Koolmees over eigen vermogen en vreemd vermogen, een vraag van de heer Van Dijck over het beste voorbeeldland en een toegevoegde vraag van de heer Groot over uw commentaar op een duale ib.

De heer **Koolmees** (D66): Een kleine toevoeging. De heer Van Weeghel verwees zo-even buiten de microfoon naar zijn rapport. Natuurlijk ben ik het met de aanbeveling uit het rapport eens. Daarom specificeer ik mijn vraag. In het rapport staan twee soorten systemen. Er wordt niet echt een

keuze gemaakt vanuit de budgettaire neutraliteit voor ACE (allowance for corporate equity) of CBIT (comprehensive business income tax). Vanmorgen hadden we het al over Duitsland en België. Ik wil graag weten wat de voorkeur van de heer Cnossen heeft en wat de consequenties zouden zijn voor bijvoorbeeld multinationals, mkb, groei en dat soort zaken. Zou de heer Cnossen daarop kunnen reflecteren?

De **voorzitter**: Dat is dus in aansluiting op de heer Van Weeghel, die na de heer Cnossen spreekt.

De heer **Cnossen**: Ik sluit even aan op wat mevrouw Dusarduijn heeft gezegd. Ik heb een aanwasbelasting voorgesteld voor liquide vermogensbestanddelen. «Liquide» wil zeggen dat je die kunt realiseren en dat je dus ook de belasting kunt betalen. Ik vind dat een belangrijk onderscheid. Ik heb gezegd dat ik het realisatiebeginsel handhaaf met renteverrekening et cetera voor illiquide vermogensbestanddelen. Dat vind ik een belangrijk onderscheid. Ik ben het eens met de heer Kavelaars dat de vermogenswinstbelasting niet enorm veel opbrengt, maar dat we die moeten willen hebben omdat die belasting rechtvaardig is. Als ik naar de Europese Unie kijk, dan zijn het landen als Cyprus, Bulgarije, Kroatië en Malta die geen vermogenswinstbelasting hebben. De meeste andere landen in de Europese Unie hebben een vermogenswinstbelasting. Er is dus een heel groot reservoir aan ervaring hoe zo'n belasting moet worden gerechtvaardigd en uitgevoerd. Ik wijs erop dat een vermogenswinstbelasting een conjuncturele belasting is. Daarmee wordt geld geïnd als de conjunctuur goed gaat en geld teruggegeven als de conjunctuur slecht gaat. Dat is een heel goede eigenschap van een belasting.
De heer Koolmees stelde een vraag over het verschil tussen eigen en vreemd vermogen. Eigen vermogen wordt nu dubbel belast onder de vennootschapsbelasting en in box 3, waarin dat aandelenvermogen nog een keer wordt belast. Vreemd vermogen wordt maar één keer belast. De rente is aftrekbaar op vennootschapsniveau. Het vreemd vermogen wordt dan niet belast. Het wordt alleen belast in box 3. Dat is een fundamentele weeffout in het systeem van 2001, die ook heeft bijgedragen aan de recessie die we in Nederland hebben gehad. Het is namelijk een enorme bevordering van de vreemdvermogensfinanciering, de hefboomwerking.
De heer Van Dijck vroeg welk land het beste belastingstelsel heeft. Ik zou zo'n stelsel nooit willen copy-pasten. Ik zou er zelf over na willen denken; dat lijkt mij heel belangrijk. Ik ben natuurlijk veel in ontwikkelingslanden en daar moet je nog met een heleboel andere factoren rekening houden. In de industriële wereld heeft Noorwegen de best ontworpen duale inkomsten- en vennootschapsbelasting. Inkomen uit kapitaal wordt in Noorwegen belast tegen 27%. Een verrekening heb je eigenlijk niet nodig onder een duale inkomstenbelasting, zeg ik tegen de heer Kavelaars, want als je een finale voorheffing hebt, kom je die belasting op individueel niveau, op het niveau van een aandeelhouder niet meer tegen. Tegen mevrouw Dusarduijn zeg ik dat je een verrekening van voorheffingen ook niet nodig hebt. Ik geloof ook dat de Kapitalertragsteuer in Duitsland finale voorheffingen heeft, dus die hoeven niet te worden verrekend met de inkomstenbelasting van de aandeelhouder of de obligatiehouder, maar dat zou ik nog eens na moeten kijken.
Het arbeids- en kapitaalinkomen is in elk belastingstelsel een probleem. Daartussen kan geschoven worden als arbeids- en kapitaalinkomen gezamenlijk rijpen: de zelfstandige ondernemer en de bv, met de directeur-grootaandeelhouder. Noorwegen heeft dat opgelost door een fictief rendement op vermogen te nemen, circa 15%, dat op de boekwaarde van het vermogen los te laten, waardoor je geen waarderingsproblemen hebt, en het bedrag dat daaruit resulteert van de totale winst af te trekken en de rest als arbeidsinkomen aan te merken. Dat voorbeeld is gevolgd in Finland, in Zweden en in een aantal andere

landen. Dan heb je relatief weinig problemen, in ieder geval niet de problemen die wij hebben met de gebruikelijke loonregeling waarbij je moet beoordelen hoeveel iemand zou moeten verdienen in zijn eigen bv. Dat hangt helemaal af van de inzet, van de inspanning, van het aantal uren dat iemand werkt. Dat komt onder de duale ib in Noorwegen, Finland en Zweden niet voor.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Wat is het btw-tarief in Noorwegen?

De heer **Cnossen**: Dat is ook een hoog tarief. Noorwegen heeft zijn olie-inkomsten in een apart fonds gestort en bewaart die als een appeltje voor de dorst. Noorwegen heeft een regulier belastingstelsel. Het btw-tarief is geloof ik 23%, maar ik kan daarop gecorrigeerd worden.

De heer **Van Weeghel**: Ik deel helemaal de observaties van de heer Cnossen over de dubbele heffing op het eigen vermogen. In onze commissie hebben we daarnaar gekeken. Je kunt dat langs twee lijnen doen: of je geeft een aftrek op het eigen vermogen of je geeft geen aftrek meer voor de rente op het vreemd vermogen. Dat laatste zou internationaal gezien erg uit de pas lopen en problematisch zijn. Dan zou je moeten kiezen voor een vermogensaftrek, maar als je dat wilt doen op een budgettair neutrale manier binnen de vennootschapsbelasting, dan moet het tarief in de orde van grootte van 35% worden. Dat is ook niet handig. Het compromis dat wij in de commissie hebben gevonden is een combinatie van wat wij een beetje technisch vermogensaftrek en vermogensbijtelling noemden. Dat kwam er grosso modo op neer dat we wel een vermogensaftrek gaven op het eigen vermogen naar een tarief dat je dan moet vaststellen, maar vervolgens ook een algehele renteaftrek of algehele aftrekbeperking die verband hield met de mate waarin buitenlandse deelnemingen werden gefinancierd. Het woord «buitenlands» moet ik niet gebruiken, want dat is discriminerend. Het zijn deelnemingen. Daarmee kwamen we budgettair uit op iets wat nog realiseerbaar was. Met dat voorstel is echter niets gebeurd. Ik denk dat het de moeite waard zou zijn om daar nog eens heel goed naar te kijken.
Er is een rollercoaster geweest bij de renteaftrek. Voorheen was die redelijk binnen de perken als je er praktisch naar kijkt vanwege de aftrekbeperking voor – nu noem ik wel het woord «buitenlands» – buitenlandse deelnemingen. Na het Bosalarrest zag je opeens die opbrengsten weggaan en werd het heel makkelijk om de grondslag hier uit te hollen. We hebben op allerlei manieren geprobeerd om dat te repareren, maar mede daardoor is de vennootschapsbelasting zo langzamerhand een heel gecompliceerde toestand geworden. Ik denk dat het de moeite zou lonen om daar nog eens goed naar te kijken.

De **voorzitter**: Mevrouw Groothuis, u had een vraag van mevrouw Neppérus en de heer Klaver. De heer Kavelaars zou nog een en ander toevoegen op het terrein van de omzetbelasting. Ik zie dat de heer Cnossen ook nog iets wil zeggen.

De heer **Cnossen**: Ik heb nog een kleine toevoeging aan de opmerking van collega Van Weeghel. Als je een finale voorheffing op rente hebt die niet verrekenbaar is met de inkomstenbelasting, dan is dat identiek aan een systeem waarin de rente niet aftrekbaar is op vennootschapsniveau. Ik wijs erop dat de meeste lidstaten in de Europese Unie een finale voorheffing hebben op rente. In die zin hebben we dus al een soort comprehensive business income tax. Die belasting is in 1992 uitgevonden in Amerika. Het is een heel aardig systeem. Daaronder is de rente niet aftrekbaar op ondernemingsniveau en wordt die niet belast bij de ontvanger. In wezen hebben heel veel landen dat al.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Weeghel, u wilt ook nog iets zeggen. Daarna is het woord aan mevrouw Groothuis, want we zijn ook heel benieuwd naar haar antwoorden.

De heer **Van Weeghel**: Daar lopen wel de belastingverdragen tussendoor die de bronheffing weer naar nul terugbrengen. Ook wijs ik in dat verband op de renterichtlijn.

Mevrouw **Groothuis**: De vraag is welke van de maatregelen die wij noemen in ons rapport, in Nederland of op Europees niveau gecoördineerd zouden moeten worden. Dat geven we keurig aan. Slechts een klein deel vereist daadwerkelijk wijziging van tax directives op Europees niveau. Daar zal ik zo in het kader van de btw nog iets over zeggen. Het overgrote deel vereist geen wijziging van tax directives. Daarbij moet worden aangetekend dat afstemming met omringende landen en liever nog op Europees niveau wel degelijk heel belangrijk zal zijn om gezamenlijk op te trekken en een gezamenlijke coalitie te vormen van landen die dit ook gaan doen. Vanuit de Europese Unie is al zeer vaak het advies gekomen, ook aan Nederland, om belasting te verschuiven van arbeid naar het gebruik van natuurlijke hulpbronnen omdat dat minder storend is voor economische groei. Europa deelt het belang van volledige werkgelegenheid. Sterker nog, die is het kerndoel van de Europese Unie. In Europa zijn inmiddels 25 miljoen mensen werkloos. Ook daar zijn de cijfers niet compleet van, want nog zo'n 9,9 miljoen mensen zijn underemployed – zij hebben te weinig werk – en nog eens 9 miljoen mensen zijn gestopt met het zoeken naar een baan omdat ze het simpelweg hebben opgegeven. Het onderbenutte potentieel van mensen in onze Europese Unie is gigantisch. We delen ook het belang om minder importafhankelijkheid te bewerkstelligen. Europa is de grootste netto-importeur van de wereld. Het importeert voor 400 miljard per jaar aan fossiele brandstoffen. Van die verslaving zouden we maar al te graag af willen in een wereld die steeds turbulenter wordt, zeker rond fossiele brandstoffen. Ook speelt de belastingverschuiving een belangrijke rol in de country specific recommendations van de Commissie, inmiddels aan zo'n twaalf landen. Ik zie daarbij heel veel aanknopingspunten om ook op Europees niveau overeenstemming te krijgen over de richting van de maatregelen. Daarbij moet ik aantekenen dat het feit dat we Europees moeten afstemmen, geen excuus kan zijn voor het niet handelen binnen Nederland. Het is in ons belang om die importafhankelijkheid te verminderen, de gezondheid te verbeteren en dergelijke.
Het voorzitterschap van Nederland in 2016 is een uitgelezen kans om dit onderwerp ter tafel te brengen en om de kennis die hierover is ontwikkeld, hier aan tafel maar ook elders, te delen met de andere lidstaten. We kunnen proberen om tot een Europese roadmap te komen om de circulaire economie daadwerkelijk vorm te geven. Overigens is voor ons een belangrijk vervolgproject dat we de casus die we nu voor Nederland hebben gedaan, gaan herhalen voor andere landen van Europa om na te gaan hoe een en ander zich daar gedraagt. Dat kunnen we vertalen naar een Europees scenario zodat we kunnen overleggen met andere landen wat de impact is op macro-economisch niveau.
De heer Klaver stelde een vraag over het stimuleren van innovatie. Die vraag haakt aan bij de eerdere discussie vandaag over instrumentalisme. De term «instrumentalisme» wordt ingezet om het vakgebied van fiscaliteit zeer te vereenvoudigen door simpelweg te stellen dat bepaalde problemen buiten de fiscaliteit zouden moeten vallen. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat fiscaliteit waardevrij en neutraal kan zijn, maar inmiddels is het gros van de fiscalisten het er toch echt wel over eens dat elke belastingmaatregel stuurt, of we dat willen of niet, en impact heeft op de economie. Met een economie waarin 58% van de opbrengsten van de belastingen uit arbeid komt en slechts 9% uit milieuzaken, is wel duidelijk

waar de prikkels liggen en op welke kant er op dit moment gestuurd wordt. Het wegnemen van de barrières voor ondernemers om te innoveren in de richting van duurzaamheid maar ook inclusiviteit en social enterprises, die de kans nodig hebben om mensen in dienst te nemen, zal helpen om een enorme innovatieve kracht te ontketenen waarbij specifieke maatregelen wellicht een stuk minder nodig worden dan ze nu zijn. Dat is een generieke oplossing om innovatie in de goede richting te krijgen.
In ons voorstel staat onder andere een uniform btw-tarief. Dat is een relatief eenvoudig middel om meer belastinginkomsten te genereren, waarmee de lasten op arbeid kunnen worden verlaagd. Het hoge btw-tarief heeft een ander effect, namelijk dat we bijvoorbeeld wellicht wat minder voedsel gaan verspillen. We zijn met 540 kilo per persoon per jaar kampioen voedselverspilling in Europa. Dat zou wellicht een prikkel zijn om dat wat minder te doen. Overigens zitten er ook voldoende maatregelen in die de kwetsbaarste groepen compenseren, zodat die niet te veel geraakt worden door die maatregelen.
Belastingen sturen altijd. Zo gauw we de grote kracht, die nu in de verkeerde richting stuurt, omleggen, zal er een enorme innovatieve kracht worden ontketend.

De **voorzitter**: De heer Kavelaars heb ik nog gevraagd om een en ander te zeggen over de btw.

De heer **Kavelaars**: Inderdaad heb ik nog een opmerking over de btw, met name over de vraag waar de financiering vandaan moet komen om tot een substantiële lastenverlichting op arbeid te komen. Dat is toch een van de hoofddoelstellingen van de operatie. Als we ons realiseren dat in Nederland op dit moment € 140 miljard drukt op arbeid – dat bedrag bestaat uit de premies plus de loonbelasting – van de in totaal € 240 miljard aan totale belastingen, moeten we ergens substantieel geld vandaan halen om die druk effectief te kunnen verlagen. Dat moeten we ons wel realiseren. Dat geld halen we naar mijn stellige overtuiging niet uit vermogen. We kunnen wel vinden dat we vermogen redelijker moeten belasten – daarover spraken we net al – maar we halen daar niet het geld vandaan voor een substantiële belastingverlichting op arbeid.
Dan is er maar één factor over, namelijk consumptie, even afgezien van de milieuheffingen waarover mevrouw Groothuis sprak. Dit betekent dat je de btw substantieel moet verhogen, zowel het lage als het gewone tarief. Dat kan denk ik zonder al te veel problemen. Ik denk dat we naar 25% moeten gaan, niet alleen voor het hoge, maar ook voor het lage tarief. Dat tarief is haalbaar in Europa en wordt in meer landen gehanteerd. Ik heb uitgerekend dat je ongeveer 20 miljard binnenhaalt als je dat doet. Dat zijn bedragen waarmee je de druk op arbeid substantieel kunt verlagen. Ik merkte deze week al dat er wat reacties waren dat we dat vooral niet moeten doen omdat het ten koste van de koopkracht gaat. We moeten ons natuurlijk wel realiseren dat we elke euro die we op die manier extra binnenhalen, stoppen in een verlaging van de druk op arbeid. Dat wordt bij die redenering nog weleens vergeten, zo heb ik de indruk. Bovendien is het een vrij makkelijk te effectueren maatregel, zij het – dat is evident – dat je dat niet in een keer kunt doen. Daar gaat wat tijd overheen. Dat moet geleidelijk aan ingevoerd worden, want de schokeffecten voor de economie zouden anders veel te groot kunnen zijn.
De milieuheffingen, waarover mevrouw Groothuis sprak, zijn een alternatief waarover gesproken wordt. Ik denk dat die op relatief korte termijn sowieso niet haalbaar zijn. Die leiden in mijn optiek makkelijk tot internationale verstoringen. Je kunt daar maar een vrij beperkt bedrag mee binnenhalen. Bovendien denk ik dat als je daarmee wilt sturen, de eerste vraag zou zijn of je niet liever via regelgeving stuurt dan via

belastingen. Mijn antwoord daarop zou zijn: doe dat vooral via regelgeving.

Mevrouw **Groothuis**: Ik kom nog even terug op de btw. Btw speelt een heel bijzondere rol in het belastingstelsel. Hoewel btw juridisch gezien een belasting op consumptie is, drukt die ook op arbeid. Als je een schilder aan het werk zet, betaal je btw over zowel de pot verf die hij gebruikt als over de uren die hij eraan besteedt. In die zin is btw een heel interessant middel. Wij hebben in onze voorstellen een uniform btw-tarief opgenomen van 0% op arbeidsintensieve diensten; we hebben dan geen 6%-tarief meer. We hebben een budget van 3 miljard euro kunnen vrijmaken waarmee je de hele reparatiesector en het energieadvies in de sociale sector, woningbouw, een 0%-tarief zou kunnen geven voor btw. Lukt het om meer budget vrij te maken, dan zou je andere beroepsgroepen eventueel ook daaronder kunnen laten vallen. Ik ben mij ervan bewust dat dit allerlei vragen oproept, zoals: wat wel en wat niet? Ook vergt dit een aanpassing van een Europese richtlijn. Maar in het kader van de grondstofefficiëntiedoelstelling van de Europese Unie zou dit een maatregel zijn die daar perfect in past. Het wordt zo mogelijk gemaakt dat enerzijds de aankoop van een televisie duurder wordt en anderzijds de reparatie van een tv een stuk goedkoper wordt. Dat komt door zowel de lastenverlichting op arbeid als een eventueel lager btw-tarief. Ik zeg niet dat dit morgen kan, maar wel dat we daarover moeten nadenken. We moeten nadenken over de prikkels die we geven om uiteindelijk tot een competitieve economie te blijven komen, ook in een wereld waarin waterschaarste, grondstofschaarste, klimaatverandering en dergelijke een enorme impact zullen hebben op onze supply chains.

De heer **Cnossen**: Ik wil er even op wijzen dat wij wat betreft milieuheffingen zo ongeveer de hoogste opbrengsten in Europa hebben. Dat wil niet zeggen dat we niet meer moeten doen. CO_2 wordt belast met ongeveer € 25 per kubieke meter. Dat zou misschien naar € 40 of € 50 moeten als we echt een effect op het klimaat willen hebben. Die milieubelastingen hebben wel mijn sympathie. Ik denk evenwel aan andere bronnen voor financiering van verlaging van de belasting op arbeid, met name aan verhoging van de belasting op onroerend goed omdat die het minst verstorend is. Verder denk ik aan de fiscalisering van de AOW, waar we eigenlijk allemaal voor zijn, maar die toch nogal moeilijk is te verkopen aan de stemmer. Maar daar is ook nog een bedrag te halen. Verder benadruk ik dat een belasting op consumptie een belasting op arbeid is. Tenzij je bij die operatie de drukverdeling van de belasting wilt verschuiven van actieven naar niet-actieven, is het lood om oud ijzer of je een consumptiebelasting heft of een belasting op arbeid. Een belasting op consumptie is ook een belasting op lonen plus een belasting op business cashflow. In een competitieve economie is de belasting op business cashflow nul. De btw wordt geheven over het verschil tussen verkopen en inkopen. Dat verschil wordt juist door de lonen gevormd. Btw is dus een belasting op arbeid. Ik denk dat we dat in de discussie niet moeten willen vergeten.

Mevrouw **Neppérus** (VVD): Over het algemeen vraag ik mij af of we het nog wel over vereenvoudiging hebben als ik hier zo zit te luisteren, maar daar moeten we verder over nadenken. Ik zie steeds meer nieuwe heffingen komen. De btw-verhoging die mevrouw Groothuis voorstelt, rond de 13 miljard, is fors. Zij zei ook dat Nederland dingen alleen zou kunnen doen. Maar je hebt toch ook economisch te maken met concurrentie in Europa? Dat heeft dan toch gevolgen voor de economie?

Mevrouw **Groothuis**: Uiteraard heeft het nemen van maatregelen in Nederland impact op de concurrentiepositie. Als je belastingen gaat

heffen die geënt zijn op het «de vervuiler betaalt»-principe, zul je zien dat bedrijven alternatieven gaan ontwikkelen. Er zullen nieuwe vormen van dienstverlening maar ook producten worden ontwikkeld. Dat geeft juist een enorme impuls aan innovatie. Ook daarmee kun je in de rest van de wereld competitief zijn, want ook daar zal de vraag naar duurzame producten en businessmodellen toenemen. We zien dat ook bij groepen als de Dutch Sustainable Growth Coalition in Nederland gebeuren. Internationaal opererende bedrijven zoeken naar toepassing van duurzamere en inclusievere businessmodellen, maar kunnen daar op dit moment heel moeilijk opschaling aan geven omdat het belastingstelsel daarvoor nu eenmaal barrières opwerpt. De internationale positie en de export zullen veranderen, maar dat betekent niet dat er een einde komt aan de export of aan onze goede concurrentiepositie. Sterker nog, het concurreren op arbeid en toegevoegde waarde zal toenemen. Waar bedrijven nu activiteiten verplaatsen naar lagelonenlanden zul je zien dat in een systeem waarin arbeid betaalbaarder is, ook de maakindustrie weer kan terugkeren naar Nederland en Europa. Zo zul je een verschuiving zien. Ik denk ook dat we als een open staat, een open natie moeten voorsorteren op die internationale megatrends, zodat we straks daadwerkelijk kunnen blijven concurreren.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Ik werd getriggerd door de wijze uitspraak van de heer Cnossen dat een belasting op consumptie ook een belasting op arbeid is. In de hele hoorzitting wordt er nogal makkelijk over gesproken: we verhogen de btw en verlagen de inkomstenbelasting en dan zijn we er, want dan hebben we banen. Ik ben met name geïnteresseerd in de opmerking van het CPB. We zitten hier voor banen, banen, banen. We willen immers af van die 650.000 werklozen. De vraag is wat het slimste is. Wanneer je de btw verhoogt en daarmee de consumptie verlaagt, creëer je werklozen in plaats van banen. De vraaguitval is er mede de oorzaak van dat we zo veel werklozen erbij hebben gekregen. Is het wel zo slim om de btw te verhogen als uitruil tegen een verlaging op arbeid?

De heer **Cnossen**: In ieder geval moet er goed over nagedacht worden. Een belasting op consumptie is minder verstorend dan een belasting op arbeid, maar in theorie is zij praktisch identiek, tenzij je bereid bent om iets te doen aan de verdeling van de belastingdruk of tenzij je bereid bent om de verhoging van de btw te gebruiken om de arbeidsaftrek te verhogen. Dan heb je het dus alleen over de actieven en niet over de inactieven. Dan verschuif je de belastingdruk, als je het niet expliciet maakt, stiekem naar niet-actieven. Dat doe ik natuurlijk met de fiscalisering van de AOW et cetera. Dat kan allemaal en dat is prima, maar dan moet je het wel expliciet maken. Maar in zijn algemeenheid blijft staan dat een btw minder verstorend is dan een belasting op arbeid. Maar ook binnen de belastingen op arbeid of bij de toeslagen is nog heel veel te doen. De zorgtoeslag heeft echt een negatief effect op de arbeidsparticipatie. Dat is een ernstig probleem. Ik geloof dat dit 4,2 miljoen mensen in Nederland betreft. Dat is niet niks. Maar een vermindering van de zorgtoeslag, waarvoor heel veel te zeggen is, heeft navrante effecten op de inkomensverdeling na belasting. Ook een arbeidskorting of een loonkostensubsidie onder in het loongebouw leidt tot meer werkgelegenheid, maar niet tot meer productie. Je schakelt namelijk meer niet-productieve mensen in. Dat is ook weer een probleem. Wat doe je met een belastingverlaging? Waar richt je die op? Het verhogen van de inkomensafhankelijke combinatiekorting, die aan de bovenkant van het loongebouw zit, is ook een heel belangrijke stimulans om de werkgelegenheid te verhogen. Het CPB-rapport over moeders met kinderen et cetera is mij uit het hart gegrepen. Een lastenverlichting voor hen is relatief effectief. In het algemeen hebben generieke maatregelen – daarbij

hoort de verschuiving van de btw – niet zo vreselijk veel effect op de werkgelegenheid. Het CPB zegt dat bij herhaling, en dat is terecht. Het zijn met name prikkels of belastingmaatregelen die gericht zijn op de mensen onder in het loongebouw die kunnen bijdragen aan een vergroting van de werkgelegenheid.

De **voorzitter**: Ik zag de heer Van Weeghel popelen, maar toen weer niet. Van de heer Kavelaars moet het btw-tarief naar 25%, waarmee hij de aanstichter is van de discussie. De slotopmerking is voor hem.

De heer **Kavelaars**: Ik onderschrijf wel wat Cnossen zegt, namelijk dat we de belasting, ongeacht waar die geheven wordt in de vorm van het fiscale systeem, allemaal zelf betalen. Uiteindelijk moet het uit de arbeid komen. De vraag is echter wat het minst verstorend is. Dan komen we tot de conclusie dat we beter belasting op consumptie kunnen hebben dan op arbeid. Vervolgens is de vraag hoe je het bedrag van de btw-verhoging, als je daarnaartoe wilt, gaat verdelen. Dan kom je bij de vraag in welke mate je daarin stimulansen wilt inbouwen. Ik denk dat we inderdaad in de gaten moeten houden dat we uiteindelijk met z'n allen alle belasting betalen. Dat is wel een belangrijk uitgangspunt dat in de gaten moet worden gehouden. Het zit «m vooral in de verdeling. Als je de belastingdruk op arbeid substantieel kunt verlagen, is dat ook voor onze internationale concurrentiepositie een belangrijk punt.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Weeghel, het laatste woord is aan u.

De heer **Van Weeghel**: Twee korte opmerkingen. Ten eerste. De heer Van Dijck maakte een opmerking over de vraaguitval naar aanleiding van een btw-verhoging. Ik denk dat de vraaguitval voor een deel door het buitenland gefinancierd wordt met alle import die we hebben. Ten tweede een opmerking over het rapport van het Centraal Planbureau. Ik moet bekennen dat dit rapport mij zwaar op de maag ligt, want daar staat eigenlijk het volgende in. Als je voor de groepen aan de onderkant van de maatschappij, heel specifiek de bijstandsmoeder – ik geloof dat «Moeders prikkelen» de ondertitel van het rapport was – de bijstand weghaalt, is dat goed voor de arbeidsparticipatie. Ja, dat begrijp ik, maar ik vond dat niet zo'n sympathieke conclusie. Een andere conclusie is dat generieke maatregelen niet helpen. Als je naar de staatjes van het rapport kijkt, zie je dat die conclusie niet helemaal klopt. Als je verlaging van de belasting op arbeidsinkomsten in de tariefschijven 2 en 3 toepast, zie je dat er wel een positief effect op de arbeidsparticipatie is. Ik plaats dus nog wel wat vraagtekens bij het rapport van het CPB.

De **voorzitter**: De heer Cnossen wil dan toch het laatste woord!

De heer **Cnossen**: Er staat toch «CPB» onder mijn naam, dus ik ga het CPB verdedigen, Van Weeghel. Ik citeer uit de samenvatting: «Generieke lastenverlichting doet relatief weinig voor de arbeidsparticipatie. Lastenverlichting voor werkende moeders met jonge kinderen is relatief effectief.» Daar laat ik het bij.

De **voorzitter**: Dank u wel. Namens de Kamerleden dank ik u nogmaals voor uw komst en voor uw gepassioneerde inbreng. Hetzelfde geldt voor de mensen uit de vorige blokken die nog aanwezig zijn. Iedereen heel veel dank voor de belangstelling. Ik wil graag eindigen met de woorden van de heer Kavelaars: «Uiteindelijk moeten we allemaal belasting betalen.»

Sluiting 13.48 uur.